

STUDIA
UNIVERSITATIS BABEŞ-BOLYAI

OECONOMICA

1982

CLUJ-NAPOCA

REDACTOR ȘEF: **Prof. I. VLAD**

REDACTORI ȘEFI ADJUNCTI: **Prof. I. HAIDUC, prof. I. KOVÁCS, prof. I. A. RUS**

COMITETUL DE REDACȚIE ȘTIINȚE ECONOMICE: **Prof. R. CRIȘAN** (redactor responsabil), **prof. AL. BENKE, prof. GH. DIȚU, prof. A. NEGUCIOIU, conf. E. KOTLIKES, conf. I. L. NISTOR** (secretar de redacție), **conf. P. PÂNTEA, conf. C. TULAI, lect. P. MĂRUȚA**

STUDIA

UNIVERSITATIS BABEŞ-BOLYAI

OECONOMICA

Redacția: 3400 CLUJ-NAPOCA, str. M. Kogălniceanu, 1 ● Telefon 1 61 00

SUMAR — CONTENTS — SOMMAIRE — СОДЕРЖАНИЕ

A. NEGUCIOIU, Cu privire la caracterul legilor economice și al acțiunii lor (I) ● On the character of economic laws and their action (I)	3
GH. DIȚU, Folosirea politicii de credit ca instrument de reglare a procesului reproducției în țările capitaliste dezvoltate (I) ● The use of credit policy as an instrument of adjusting the reproduction process in the developed capitalist countries (I)	12
GH. POSTELNICU, Probleme metodologice ale cunoașterii și folosirii legilor economice ● Les problèmes méthodologiques de la connaissance et de l'utilisation des lois économiques	21
A. GIURGIU, I. TRENCA, GH. STĂNEAN, Condițiile asigurării și menținerii capacității de plată a întreprinderilor industriale ● The conditions of the ensurance and maintainance of the paying-capacity in the industrial units	25
I. L. NISTOR, Considerații metodologice cu privire la elaborarea prognozei producției industriei construcțiilor de mașini ● Considérations méthodologiques concernant l'élaboration de la prognose de la production dans l'industrie de construction de machines	35
I. P. PÂNTEA, Considerații privind reflectarea în contabilitate a cheltuielilor neeconomicoase la întreprinderile industriale ● Certaines observations concernant la comptabilité des dépenses de production peu économiques dans les entreprises industrielles	43
E. KEREKES, D. PURDEA, Premisele și problematica lucrului la mai multe mașini ● Les prémisses et la problématique du travail à plusieurs machines	50
C. I. TULAI, Stabilitate și elasticitate în folosirea pârghiilor financiare ● Stabilité et flexibilité dans l'utilisation des leviers financiers	58

I. RĂMNICEANU, Unele aspecte privind activitatea bancară în domeniul execuției bugetului de stat ● Quelques aspects concernant l'activité bancaire dans le domaine de l'exécution du budget de l'État	62
I. CĂINAP, I. OPRIȘ, Un indicator sintetic de eficiență economică ● Синтетический показатель экономической эффективности	69
I. FLOREȚA, Un model de definire și estimare a diferenței medii absolute ● Un modèle de définition et d'estimation de la différence moyenne absolue	75
Recenzii — Books — Livres parus — Рецензии	
Ion Trăistaru, Sistemul economie socialist (I. L. NISTOR)	78
Ioan Mihuț, Bazele conducerii întreprinderii (Les bases de la direction de l'entreprise) (R. CRIȘAN)	79

CU PRIVIRE LA CARACTERUL LEGILOR ECONOMICE ȘI AL ACȚIUNII LOR (I)

AUREL NEGUCIOIU

Una din problemele principale care a captat interesul economiștilor încă din vremea constituirii științei economiei politice este aceea a *legilor economice*. Prin lucrările sale și în mod deosebit prin „Avuția națiunilor“ Adam Smith, încearcă pentru întâia oară în gândirea economică să cerceteze sistemul de categorii și legi ale modului de producție capitalist. David Ricardo considera că „a determina *legile* care reglementează această distribuție (distribuirea produsului pământului în rentă, profit și salariu — A.N.), constituie principala problemă în economia politică¹ și de aceea el își expune în „Despre principiile economiei politice și impunerii“, „părerile asupra *legilor* profitului și salariilor, precum și asupra influenței impunerii². Pe bună dreptate K. Marx îi considera pe Adam Smith și David Ricardo economiștii și istoricii epocii când burghezia lupta „încă împotriva rămășițelor societății feudale“ și de aceea ei se preocupau numai de curățirea „relațiilor economice de rămășițe feudale, de sporirea forțelor productive, pentru a da un nou avânt industriei și comerțului³. În aceste condiții ei nu aveau altă misiune decât să demonstreze cum se dobîndește avuția în cadrul relațiilor de producție burghize, să formuleze aceste relații sub formă de categorii, *de legi* și să demonstreze că, pentru producerea avuțiilor, *aceste legi*, aceste categorii sînt mult superioare *legilor* și *categoriilor* societății feudale⁴.

La rîndul său John Stuart Mill, ultimul reprezentant al economiei politice clasice burghize, susținea că „economia politică încearcă să dezvăluie... *legile* care guvernează producția bogăției, care conțin explicația deosebirilor dintre bogăție și sărăcie în prezent și în trecut și care permit să se prevadă ce fel de sporire a avuției este posibilă în viitor⁵. Așa se și explică în principal faptul că „*legile* producției și repartiției și unele urmări care decurg din ele constituie obiectul tratatului său de „Bazele economiei politice⁶.

Bibliografia consacrată legilor economice a crescut continuu, devenind tot mai bogată în idei și abordări metodologice. Cea mai substanțială contribuție adusă la elaborarea unei concepții și teorii științifice

¹ David Ricardo, *Opere alese*, vol. I, Ed. Academiei R.P.R. București, 1959, p. 57 (sublinierea ns. — A.N.).

² *Ibidem*, p. 58 (sublinierea ne aparține — A.N.).

³ K. Marx, F. Engels, *Opere*, vol. 4, Ed. politică, București, 1958, p. 140.

⁴ *Ibidem*, p. 140—141 (sublinierile ns. — A.N.).

⁵ John Stuart Mill, *Principles of Political Economy with some of their applications to social philosophy*, ediția în limba rusă — *Osnovi politiceskoi ekonomii*, vol. I, Izd. Progress, Moskva, 1980, p. 106 (sublinierea ns. — A.N.).

⁶ *Ibidem* (sublinierile ne aparțin — A.N.).

despre legile obiective care guvernează mișcarea, funcționarea și evoluția universului social în general, a vieții economice în special, aparține geniului creator al lui K. Marx. Așa cum se cunoaște *scopul final* al operei sale fundamentale — «Capitalul» „este de a dezvoltării *legea economică* a dezvoltării societății moderne”⁷.

Creînd economia politică științifică în sensul larg al noțiunii K. Marx a demonstrat că *mișcarea socială* reprezintă un *proces istorico-natural, guvernat de legi obiective*. Totodată, prin conținutul de idei, prin obiectul «Capitalului» autorul său a creat economia politică în sensul restrîns al termenului, cercetînd cu profunzime genială și dezvoltînd legile obiective ale nașterii, funcționării și evoluției modului de producției capitalist. Tocmai cercetarea legilor nașterii, funcționării și dezvoltării societății capitaliste constituie după cum aprecia V. I. Lenin *scheletul* «Capitalului»⁸. Dealtfel, așa cum se cunoaște, Marx a fost de acord cu aprecierile cuprinse într-un articol publicat în numărul din mai 1872 al revistei „Vestnic Evropi” din Petersburg, consacrat exclusiv metodei folosite în «Capitalul», în care, printre altele se spunea că „valoarea științifică a unei astfel de cercetări constă în explicarea legilor speciale care guvernează nașterea, existența, dezvoltarea și moartea unui organism social dat și înlocuirea lui cu un altul superior. Și lucrarea lui Marx are într-adevăr o asemenea valoare”⁹.

Deși prin opera teoretică a lui K. Marx, F. Engels, V. I. Lenin, a partidelor comuniste și muncitorești, prin eforturile economiștilor, învățătura științifică despre legile economice a crescut mereu atît în adîncime cît și în lărgime, acest subiect reține și în prezent atenția și preocupă într-o măsură însemnată mințile economiștilor marxiști. Explicația se află după părerea noastră în adevărul că și astăzi mai sînt laturi și aspecte majore ale legilor economice insuficient studiate și deci și insuficient elucidate. În legătură cu unele dintre ele continuă să se confrunte opinii teoretice și maniere metodologice diferite. Printre acestea menționăm caracterul legilor economice, mecanismul lor de acțiune, modificarea acțiunii legilor economice, formele lor de manifestare, mecanismul folosirii legilor economice, raportul dintre obiectiv și subiectiv în folosirea acțiunii legilor economice etc. Interesul pentru cercetarea acestui subiect este astăzi determinat și de *condițiile economice noi* în care aceste legi acționează și se manifestă, condiții care au pus și pun probleme noi în fața științei. La acestea se adaugă *sporirea considerabilă a valorii aplicative* a cunoștințelor despre *legile economice* pentru conducerea, organizarea și desfășurarea conștient dirijată a proceselor vieții economico-sociale, precum și *creșterea însemnătății* pe care cunoașterea veridică a legilor economice o are pentru formarea concepției științifice despre lume și deci pentru lupta ideologică.

Rîndurile ce urmează se doresc a fi o succintă luare de cuvînt în cadrul dezbaterilor ce se desfășoară în legătură cu *caracterul* legilor economice și al acțiunii lor.

⁷ Marx-Engels, *Opere*, vol. 23, Ed. politică, București, 1966, p. 16.

⁸ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 1, Ed. politică, București, 1960, p. 137

⁹ Marx-Engels, *op. cit.*, p. 26.

Conținutul și sfera con- În știința economică, conceptul „*Caracter*“ a
ceptului. fost și este folosit, ca și în alte ramuri ale cu-

noașterii, pentru a desemna și dezvălui un ansamblu, o totalitate de proprietăți, anumite trăsături sau o singură particularitate a subiectului. În cazul nostru, ale diferitelor componente ale realității economice. Astfel, cu ajutorul acestui concept se dezvăluie și se fixează atributele definitorii ale forțelor productive — caracterul lor individual și social; ale muncii — muncă particulară și socială; muncă abstractă și concretă; simplă și complexă; muncă nemijlocit socială etc.; ale însușirii — însușire individuală și însușire socială; ale crizelor economice de supraproducție — caracterul lor ciclic; ale repartiției — caracter individual, social istoric etc.; ale contradicțiilor — caracter antagonist, neantagonist; ale legilor economice, ale teoriilor și doctrinelor economice care pot avea și au caracter științific, neștiințific, apologetic, aplicativ etc.

Ce exprimă și subsumează caracterul legilor economice? „Caracterul legii în orice societate — scrie G. M. Grigorian — exprimă esența legii, necesitatea legăturii cauzale a modului de producție. Legătura, de pildă dintre aportul în muncă al lucrătorului producției socialiste și partea lui în fondul de consum, dintre munca socialmente necesară cheltuită pentru producerea și realizarea mărfii nu depind de voința și conștiința oamenilor”¹⁰. Același autor susține că „acțiunea legii exprimă nu atât existența legăturii esențiale cât procesul înfăptuirii ei — care este un anumit mod de activitate a oamenilor în producția socială. De aceea, procesul obiectiv al acțiunii legii are loc inevitabil într-o formă istorică sau alta”¹¹. După părerea lui G. M. Grigorian, dacă din punctul de vedere al caracterului lor legile economice ale capitalismului și cele ale socialismului *nu se deosebesc*, în ceea ce privește *caracterul acțiunii* deosebirea dintre ele este esențială. Legile economice în capitalism sînt legile producției anarhice, în condițiile socialismului, ele sînt legile producției planice. Aceasta înseamnă că spre deosebire de caracterul legii (prin care el înțelege de fapt caracterul *existenței* legii) caracterul acțiunii nu cuprinde numai aspectul obiectivității în general ci și un *mod special* de acțiune a legii prin activitatea economică specifică a oamenilor. Altfel vorbind, caracterul acțiunii legii îi este immanentă *o formă istorică obiectivă de acțiune*. Caracterul acțiunii legii este, după opinia lui, unul din elementele mecanismului de acțiune și reprezintă întotdeauna unitatea a două laturi opuse — conținutul și forma care sînt însă indisolubil legate și se interacționează¹².

În „Dicționarul de economie politică”, se tratează caracterul *obiectiv* și caracterul *istoric* al legii economice¹³. În alte lucrări de teorie economică pe lângă caracterul obiectiv și istoric al legilor economice se mai

¹⁰ G. M. Grigorian, *Mehanizm deistvia ekonomiceskogo zakona socializma (voprosi teorii i metodologii)*, Izd. pri Harkovskom Gosudarstvennom Universitete Višcia Skola, 1969, p. 90.

¹¹ *Ibidem*, p. 91.

¹² Vezi *op. cit.*, p. 91 și 93—94.

¹³ Vezi *Dicționarul de economie politică*. Ed. politică, București, 1974, p. 408

adaugă caracterul lor de tendință¹⁴, statistic, dinamic, general și special¹⁵.

Dezvăluirea caracterului obiectiv și istoric al legilor economice constituie fără nici o îndoială cuceriri de preț ale științei economiei politice. Cu acestea însă problema caracterului legilor economice nu se încheie. Întrebarea formulată mai înainte continuă să rămână în cea mai mare parte fără răspuns. Tot fără răspuns rămân și alte laturi ale caracterului legilor economice.

După părerea noastră, *caracterul legilor (legii) economice*, în sensul larg al noțiunii desemnează o totalitate de atribute, însușiri principale ale acestor legi, iar în accepțiunea restrinsă a noțiunii — o însușire esențială sau alta a legilor (legii) economice. Aceste însușiri sînt proprii apariției, existenței, funcționării (acțiunii), manifestării și dispariției legilor economice. Într-o asemenea înțelegere caracterul legilor (legii) economice în sensul larg al termenului reprezintă totalitatea „caracterelor” obiectiv, istoric etc. ale acestor legi, privite în unitatea și interacțiunea lor dialectică.

Caracterul obiectiv al legilor economice. Așa cum se cunoaște, K. Marx a demonstrat cuprinzător că „mișcarea socială este un proces

istorico-natural guvernat de legi care nu numai că sînt independente de voința, conștiința și intențiile oamenilor, ci chiar determină voința, conștiința și intențiile oamenilor”¹⁶. Autorul celei mai profunde revoluții în știința despre societate în general, în economia politică în special, a dovedit că aceste legi au *caracter obiectiv*. Acesta se extinde deopotrivă asupra apariției, funcționării (acțiunii), manifestării și asupra dispariției legilor (legii) economice. După părerea noastră, acest caracter constă, înainte de toate, în următoarele:

1. *Cauzele și condițiile* care generează apariția, existența, acțiunea și încetarea acțiunii legilor economice sînt de *natură materială* și se află în afara conștiinței, voinței și dorinței oamenilor. De aceea, oamenii nu pot crea, transforma sau distruge legile economice. Acestea apar, se modifică și dispar odată cu apariția, schimbarea și dispariția cauzelor și condițiilor materiale care le-au generat.

2. *Legile economice există și acționează, se modifică și dispar, independent de voința și conștiința oamenilor*. Aceasta înseamnă că ele apar, acționează, se modifică și dispar: a) indiferent dacă oamenii le cunosc sau nu; b) independent dacă oamenii doresc sau nu.

3. *Legile economice determină voința, conștiința, intențiile și activitatea oamenilor*. Ele *guvernează* activitatea economică a oamenilor, a societății și au rolul hotărîtor și determinant în întreaga mișcare economico-socială, în înaintarea societății umane pe treptele scării istorice a progresului social. Atunci cînd sînt cunoscute, just înțelese și luate în

¹⁴ Vezi, *Economie politică. Socialismul*, Ediția a IV-a, Ed. didactică și pedagogică, București, 1980, p. 28—33 și *Mecanismul acțiunii legilor economice în socialism*, Ed. politică, București, 1980, p. 11—20.

¹⁵ Vezi, Ion Trăistaru, *Sistemul economic socialist*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1981, p. 223, 224, 225.

¹⁶ K. Marx, F. Engels, *Opere*, vol. 23, Ed. politică, București, 1966, p. 26.

seamă legile economice *diktează*, dacă ne putem astfel exprima, *logica* atitudinii, a comportamentului omului ca subiect și agent al vieții economico-sociale indiferent dacă acesta este muncitor, tehnician, inginer sau savant. Atunci când nu sînt cunoscute, sau sînt într-un fel sau altul ignorate ele își impun acțiunea lor ca o forță oarbă coercitivă.

Deși aceste adevăruri au girul experienței, al practicii economice, caracterul obiectiv al legilor economice mai este și astăzi pus la îndoială sau este interpretat în sensuri diferite. În bibliografia relativ mai recentă a subiectului, se întîlnesc și puncte de vedere potrivit cărora dacă obiectivul în societate este independent de activitatea omului, atunci legile dezvoltării sociale ar putea fi puse pe același plan cu legile naturii, sau acest „obiectiv“ constituie o forță din afara societății („legea care conduce“)¹⁷. Potrivit altei opinii independența față de conștiința și voința individului nu este și independență față de conștiința și voința societății, și deci, fiind independente de individ, legile sociale sînt dependente de conștiința societății¹⁸. Nu lipsesc nici părerile care susțin că legile economice ale formațiunii comuniste apar și dispar nu datorită voinței și conștiinței subiectului, dar acțiunea lor depinde de voința și dorințele societății, ale partidului și statului. Ele acționează numai planic și numai socialmente cunoscute, sau că nu se poate închipui situația când legile economice în condițiile socialismului ar acționa prin ele înșile, iar influența subiectului asupra lor s-ar manifesta numai sub forma legăturilor inverse. „Aici are loc o întrepătrundere dialectică a obiectivului și subiectivului: subiectul își joacă rolul său activ în însuși mecanismul acțiunii legilor economice *directionînd dezvoltarea lor în concordanță cu planul*“¹⁹.

Sintetizînd aceste opinii reținem că potrivit lor legile economice nu depind de conștiința individuală dar depind de voința și conștiința societății; în condițiile socialismului ele nu apar și nu dispar datorită voinței și conștiinței individului dar acțiunea lor depinde de voința și conștiința lui; aici oamenii *directionează*, orientează dezvoltarea legilor economice în concordanță cu planul!?! Nu este greu de observat că în aceste susțineri raportul real dintre obiectiv și subiectiv este răsturnat și inversat. Planul economic nu este instrument de determinare a direcției de dezvoltare a legilor economice; atunci când reflectă veridic acțiunea sistemului legilor economice, planul reprezintă instrumentul principal de *directionare*, orientare științifică a activității oamenilor, a societății în concordanță cu legile economice, deci planul reprezintă în acest caz instrumentul de *folosire* a legilor economice. Obiectivă și independentă de voința și conștiința oamenilor este și în socialism nu numai apariția ci și *acțiunea* legilor economice. Greșala metodologico-teoretică principală a susținătorilor ideilor de mai sus constă în identificarea caracterului obiectiv al acțiunii legilor economice cu automatismul acestei acțiuni care duce la fatalizarea necesității economice și deci a

¹⁷ Vezi, „Planovoe hoziasstvo“, no. 10, 1969, p. 45.

¹⁸ Vezi, *Lenin i sofiologia*, vîpusk 1, Moskva, 1970, p. 97.

¹⁹ Vezi, „Voprosi Ekonomiki“, no. 9, 1976, p. 6.

acțiunii legilor economice. Obiectivitatea reprezintă un atribut propriu atât existenței cât și acțiunii acestor legi.

Legile economice reprezintă un atribut esențial al *materiei sociale* aflate în mișcare; ele își au cauza lor în esența relațiilor economice-sociale. Așa cum existența socială este primordială în raport cu conștiința socială, așa cum relațiile economice sînt primordiale și determinante în raport cu conștiința economică, tot așa și legile economice au de partea lor atributul primordialității în raport cu legile științei economiei politice. Nu conștiința economică determină legile economice reale; dimpotrivă acestea din urmă determină atât *practica economică* a omului cât și conștiința sa în general, conștiința economică în special. Legile formulate de știința economiei politice constituie o reflectare teoretică, abstractă a legilor economice reale. Spunînd aceasta ajungem la o altă problemă și anume: dacă *obiectivitatea* este numai atributul legilor economice reale sau și al legilor formulate de economie politică. Aceasta este pe un plan mai larg problema raportului în planul obiectivității dintre legile obiective ale universului natural și social și legile formulate de către știință. După părerea noastră, *criteriul obiectivității* este propriu atât legilor materiei cât și legilor formulate de către știință. Așa cum scria V. I. Lenin „— Conceptele omului sînt *subiective* în abstracția lor, în separația lor, dar sînt *obiective* în totalitatea, în procesul, în suma, în tendința, în izvorul lor”²⁰.

Deci legile formulate de economia politică științifică au caracter obiectiv. Înseamnă oare aceasta că legile economice și legile formulate de economia politică sînt identice? Nu. Nu înseamnă. Legile formulate de economia politică prezintă numai o reflectare mai mult sau mai puțin fidelă, aproximativă, deschisă și mereu, mereu perfectabilă a legilor economice. Caracterul obiectiv al acestora din urmă exprimă caracterul obiectiv al gândirii umane. „Categoriile gândirii nu sînt — după cum observa V. I. Lenin — un instrument al omului; ci expresia *legității*, atât a naturii, cât și a omului”²¹. Așa cum deja se cunoaște, conținutul și forma gândirii economice sînt determinate de conținutul și forma legilor economice reale și de procesul dezvoltării istorice a gândirii înseși ale cărei legi, în această optică, nu depind nici de individ luat separat, nici de societate privită în ansamblul său. Ca urmare, legile economiei politice reprezintă *formele necesare* de reflectare subiectivă a legilor economice obiective și ca atare ele s-au constituit în decursul unui proces istoric independent de voința și conștiința oamenilor. Oamenii nu pot modifica în mod arbitrar legile științei. În concordanță cu dialectica dintre obiectiv și subiectiv în dezvoltarea economică, ca urmare a aprofundării cunoașterii științifice a proceselor, relațiilor și fenomenelor economice reale, a sintetizării și generalizării științifice a rezultatelor gândirii și practicii economice legile economiei politice se precizează, se îmbogățesc în conținut și se perfecționează în

²⁰ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol 29, Ed. politică, București, 1966, p. 176 (sublinierea ns. — A.N.).

²¹ *Ibidem*. p. 77.

formă, apropiindu-se tot mai mult de legile economice reale. Această apropiere reprezintă, după părerea noastră, o legitate a dezvoltării cunoașterii economice în general, a dezvoltării economiei politice ca știință în particular.

Caracterul existenței și caracterul acțiunii legilor economice. Așa cum am văzut mai înainte criteriul obiectivității este propriu atât apariției, existenței cât și funcționării, acțiunii legilor economice. Dar

legile economice obiective au un *caracter procesual*; forma lor de existență este acțiunea, așa cum mișcarea în general este forma de existență a materiei, iar mișcarea socială — forma de existență a materiei sociale. Aceasta înseamnă că existența și acțiunea legilor economice sînt nu numai organic și indestructibil legate între ele, ci într-o anumită măsură și într-un anumit sens ele se identifică. Caracterul obiectiv al existenței și acțiunii lor exprimă, în primul rînd, necesitatea legăturilor cauzale ale modului de producție. Reducerea timpului de muncă socialmente necesar pentru producția și reproducția mărfurilor determină în calitate de *cauză* scăderea valorii mărfurilor respective (efectul), iar creșterea timpului de muncă socialmente necesar pentru producția și reproducția mărfurilor constituie cauza creșterii valorii lor. Promovarea progresului tehnic și tehnologic, ridicarea calificării forței de muncă, perfecționarea conducerii și organizării producției și a muncii reprezintă *cauze* care au ca *efect* creșterea productivității muncii sociale. Aceste legături dintre cauză și efect au caracter obiectiv; ele nu depind de voința și conștiința oamenilor. De aceea, legile economice sînt la fel de obiective pe toate treptele de dezvoltare ale societății. Cu toate acestea, unii cercetători se întrebă: dacă legile economice acționează obiectiv atât în orînduirea capitalistă cât și în orînduirea socialistă, atunci în ce constă deosebirea principială a caracterului acțiunii lor în cele două societăți²²? Examinînd această problemă, unii economiști susțin că legile economice *își schimbă caracterul* de la o orînduire la alta. Potrivit unor afirmații, „legile economice ale socialismului acționează prin activitatea planic organizată a oamenilor și transpunerea în viață a cerințelor lor *depinde de voința și conștiința* oamenilor. Tocmai în aceasta constă *caracterul principial nou al acțiunii* legilor economice ale socialismului²³.”

Un astfel de răspuns nu oferă, după părerea noastră, o soluție științifică la problema ridicată. Prin acest răspuns, de fapt *se neagă* caracterul obiectiv al *acțiunii* legilor economice și prin aceasta și al existenței lor. Dacă manifestarea reală, funcționarea legilor economice depinde de voința și conștiința oamenilor, atunci de ele depinde și apariția, existența și dispariția acestor legi.

După alte păreri *este îndoielnică orientarea* căutării *deosebirilor* dintre *caracterul acțiunii legilor economice* în societatea capitalistă și cea

²² Vezi, D. V. Valovoi, G. E. Lapsina, „Sozializm i tovarnie otnoșenia, Moskva, „Ekonomika“, 1972, p. 50.

²³ *Voprosi politiceskoi ekonomii soŭializma*, M., Izd. V.P.Ș. i A.O.N. pri Ţ.K. KP SS, 1961, p. 91.

socialistă. În condițiile orînduirii socialiste ca și în toate formațiunile presocialiste legile economice *acționează obiectiv*. Dar, în modurile de producție presocialiste ele s-au manifestat *spontan*, în timp ce în condițiile socialismului, ele se *folosesc conștient*. Deci, *deosebirea* dintre legile economice ale socialismului și capitalismului *nu se află în caracterul acțiunii lor*, ci în forma de realizare în practica economică²⁴.

Este oare justă sau nu o asemenea înțelegere și soluționare a problemei supuse dezbaterii? Deși în această abordare se află și unele adevăruri, confirmate de viața economică reală — recunoașterea obiectivității ca atribut atât al existenței cât și al acțiunii legilor economice, susținerea ideii că acest atribut este propriu acțiunii *tuturor* legilor economice și pe toate treptele de dezvoltare ale societății — noi credem că în totalitatea sa răspunsul este cel puțin discutabil și nu soluționează pe deplin această problemă. Momentul cel mai discutabil îl constituie, după părerea noastră, *reducerea caracterului* acțiunii legilor economice la *condiționarea obiectivă* a acestora, doar la *obiectivitatea* acțiunii. Este foarte adevărat: deosebirea dintre legile economice ale capitalismului și cele ale socialismului *nu se află în caracterul obiectiv* al acțiunii. În același timp, însă, noi credem că acest caracter — caracterul acțiunii — *nu constă numai în momentul său obiectiv*. Existența și acțiunea legilor economice nu sînt total și absolut identice; identitatea lor este parțială și relativă; între ele există și anumite deosebiri. Acționînd, legile economice dobîndesc trăsături, însușiri noi, își îmbogățesc dacă ne putem astfel exprima «statutul» lor. De aceea, caracterul *acțiunii* acestor legi *nu poate fi redus* doar la momentul obiectivității. Un alt moment al caracterului acțiunii legilor economice și nu numai al lor, îl constituie *modul de acțiune*; altul este conținutul sau caracterul lor *istoric* etc. În condițiile modului de producție capitalist legile economice „se impun — după cum sublinia F. Engels —, în pofida anarhiei, în cadrul ei și prin ea“; aici ele se impun „— producătorilor individuali ca legi coercitive ale concurenței“, își croiesc drum „— fără producători și împotriva producătorilor, ca legi naturale ale formei lor de producție și care acționează orbește“²⁵. Prin urmare, acțiunea legilor economice are în aceste condiții un *caracter preponderent spontan, stihinic*. În condițiile orînduirii socialiste proprietatea întregului popor asupra mijloacelor de producție *desăvîrșește* formarea complexului economic național unic, *unește* producătorii la scara întregii societăți și face obiectiv necesară organizarea și desfășurarea *planică* a producției și reproducerii sociale nu numai la micro ci și la macroscară, la nivelul întregii economii naționale. Aici acțiunea legilor economice are cu *preponderență caracter planic*. Prin urmare, dacă *obiectivitatea* reprezintă o însușire definitorie a apariției, existenței, acțiunii și dispariției legilor economice, *caracterul spontan sau planic* sînt atribute esențiale numai ale acțiunii acestor legi. De aceea, dacă este îndoielnică orientarea de a căuta deosebiri în caracterul obiectiv al acțiunii legilor economice ale socialismului și ale capitalismului, nu ni

²⁴ Vezi, D. V. Valovoi, G. E. Lapșina, *op. cit.*, p. 52—53.

²⁵ Marx, Engels, *Opere*, vol. 20, Ed. politică, București, 1964, p. 268.

se pare deloc îndoielnică și neavenită căutarea și studierea deosebirilor existente în general în *caracterul* legilor și al acțiunii lor în diferite orînduiri sociale.

Ajungînd aici observăm că apar probleme noi și se ridică numeroase întrebări. Continuarea drumului presupune cu necesitate să se dezvăluie în ce constă caracterul spontan al acțiunii legilor economice, să se explice în concordanță cu realitatea obiectivă, legătura ce există în plan funcțional între legile economice și concurență; în ce constă caracterul *planic* al acțiunii legilor economice în condițiile orînduirii socialiste; cum se manifestă și se afirmă legea economică în planul necesității, al posibilității și al transformării posibilității în realitate; în ce constă caracterul *istoric* al legilor economice și dacă acesta este atribut numai al existenței sau și al acțiunii legilor economice, dar caracterul de *ten-dință*? și multe alte întrebări. Asupra acestora vom zăbovi în partea următoare a studiului nostru.

ON THE CHARACTER OF ECONOMIC LAWS AND THEIR ACTION (I)

(S u m m a r y)

Starting from the truth that the question of the character of economic laws continues to remain at present a subject which focuses the economists' interest, and that its study has undoubtedly a theoretical-methodological and applied actuality and importance, the author dwells, in the first section of the study, on: a) the concept of character of economic laws; b) the objective character of economic laws; and c) the character of the existence and action of these laws.

Participating in the debate of these problems, the author defines the character of economic laws in a *wide* and *restricted* acceptation of the term, and goes on to examine the *objective* character of economic laws claiming that this essential feature holds for their origin (genesis), as well as the existence of their action, the change and the disuse of the respective laws.

The author goes on to deal with the question of the relationship between the character of the existence and the character of the action of economic laws, revealing the specific way of action, the different character of the action of economic laws in different social systems.

FOLOSIREA POLITICII DE CREDIT CA INSTRUMENT DE REGLARE A PROCESULUI REPRODUCȚIEI ÎN ȚĂRILE CAPITALISTE DEZVOLTATE (I)

GHEORGHE DIȚU

Deteriorarea profundă a mecanismului automat de reglare a funcționării organismului economic din țările capitaliste în condițiile adâncirii crizei generale determină o implicare tot mai pronunțată și mai diversificată a statului în toate compartimentele acestui organism.

Deși formele implicării, locul și rolul diferitelor pîrghii folosite diferă de la țară la țară și se modifică de la o perioadă la alta, în ciuda unor aparențe, a apelurilor unor reprezentanți ai teoriei economice și chiar a unor oameni politici din unele țări capitaliste, privind slăbirea „chingilor” în care statul burghez contemporan, chipurile, a încorsetat inițiativa capitalului privat și a redus terenul de acțiune eficientă a acestuia, cauză principală a dificultăților pe care le întîmpină economia capitalistă, implicarea în sine nu slăbește, nu poate să slăbească, ci dimpotrivă.

La temelia acestei implicări, a extinderii sferei și diversificării formelor sale se află procesul obiectiv al creșterii gradului de socializare a producției și a muncii, care reclamă într-o măsură crescîndă *reglarea socială* a funcționării și dezvoltării organismului economic, reglare care în condițiile capitalismului nu poate fi realizată altfel decît prin implicarea nemijlocită a statului burghez în procesul reproducției.

În cadrul sistemului de forme și pîrghii folosite de statele capitaliste în reglarea economiei un rol important îl au formele și pîrghiile indirecte, considerate mai puțin jenante pentru activitatea capitalului privat, în particular a măsurilor de politică în domeniul monetar și de credit.

În ultimul timp într-o serie de țări capitaliste dezvoltate (S.U.A., Anglia) interesul față de utilizarea pîrghiilor monetare și de credit a sporit brusc, acestora rezervîndu-li-se un loc central în cadrul sistemului.

Teoria și practica folosirii pîrghiilor monetare și de credit în reglarea mecanismului economic se întemeiază, în esență, pe existența unor dependențe funcționale între mărimea și evoluția factorilor monetari și de credit și evoluția factorilor economici și pe posibilitatea statului capitalist contemporan de a exercita o influență activă și eficientă asupra mărimii și dinamicii celor dinții și prin intermediul lor asupra evoluției proceselor economice, canalizînd-o în direcția dorită.

Politica monetară și de credit a fost și este folosită ca pîrghie de reglare monopolist statală a economiei, de regulă în asociație cu alte pîrghii, în combinații și cu intensități variabile de la o perioadă la alta.

Orientată alternativ sau simultan spre realizarea, în principal, a trei obiective majore ale politicii economice a statului capitalist — asigurarea unui anumit nivel al ocupării forței de muncă, stabilitatea prețurilor

sau creșterea lor controlată, asigurarea echilibrului balanței de plăți — activitatea de reglare a procesului reproducției cu ajutorul măsurilor de politică statală în domeniul monetar și de credit vizează în principal:

a) exercitarea unei influențe determinate asupra ofertei și cererii de credite și prin intermediul acesteia asupra activizării capitalului bănesc disponibil, asupra acumulării efective, deci asupra ritmului procesului investițional și implicit asupra ritmului creșterii economice;

b) exercitarea prin intermediul volumului și condițiilor de obținere a creditului a unei influențe eficiente și dezirabile asupra volumului cererii de bunuri de investiții și consum pe piață și prin intermediul acestuia asupra nivelului și dinamicii prețurilor;

c) exercitarea prin intermediul condițiilor create valorificării capitalului de împrumut și a raportului dintre cererea și oferta acestuia a unei influențe dezirabile asupra fluxurilor internaționale de capitaluri bănești.

Pirghiile folosite prioritar în vederea realizării acestor obiective sînt:

a) manipularea taxei oficiale de scont;

b) operațiunile efectuate pe piața deschisă a capitalului de împrumut de către banca centrală cu hirtii de valoare de stat, îndeosebi cu obligațiuni de stat pe termen lung, dar și cu bonuri de tezaur, obligațiuni pe termen scurt;

c) modificarea mărimii soldurilor obligatorii ale băncilor comerciale în conturile de rezervă la banca centrală;

d) volumul și condițiile de acordare a creditelor de stat firmelor private, fie de la buget, fie prin intermediul rețelei de instituții de credit ale statului sau aflate sub controlul acestuia.

Manipularea taxei oficiale de scont în scopul modificării ofertei de capital de împrumut și a ratei dobînzilor pe piața liberă a capitalului de împrumut și prin intermediul acestora a cererii de credite și implicit asupra formării acumulărilor de capital destinate investițiilor nu este de dată recentă și ea este larg folosită în epoca contemporană așa cum lesne se poate constata și din datele tabelului 1.

Așadar, în toate țările capitaliste dezvoltate observăm o manipulare relativ însemnată a taxei oficiale de scont, ale cărei modificări s-au repercutat cu mai multă sau mai puțină promptitudine, cu mai multă sau mai puțină fidelitate asupra evoluției ratelor dobînzii pe piețele monetare ale țărilor respective și în ultimă instanță și pe piața eurodolarilor. În rîndul principalelor țări capitaliste se disting, pe de o parte, Anglia și Italia, care, pe aproape întreg intervalul deceniului opt, au practicat o taxă oficială de scont ridicată, iar, pe de altă parte, R.F.G. și parțial Japonia, care au practicat ani în șir taxe de scont scăzute și în consecință ratele dobînzii pe piața liberă a capitalului de împrumut s-a menținut la un nivel relativ scăzut sau moderat.

În ultimii ani toate țările capitaliste au trecut la practicarea unei rate oficiale de scont ridicate, ceea ce a determinat în mare măsură ridicarea sensibilă a ratei dobînzii pe piața monetară.

Așa, de pildă, în luna iunie 1981 taxa oficială de scont a fost de 19,08% în Canada, 19% în Italia, 14% în S.U.A., 13% în Belgia etc., iar

Tabel 1

Evoluția comparativă a taxei oficiale de scont la băncile centrale și a ratei medii anuale a dobânzii pe piețele monetare și la eurodolarii în principalele țări capitaliste¹⁾

		(în %)									
Țara	Cod	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981 ^a	
S.U.A.	A	7,50	7,75	6,00	5,25	6,00 _g	9,50	12,00	13,00	14,00	
	B	8,73	10,50	5,82	5,50	5,54	7,93	11,20	13,36	17,78	
Canada	A	7,25	8,75	9,00	8,50	7,50	10,75	14,00	17,26	19,08	
	B	5,47	7,83	7,40	8,87	7,33	8,67	11,68	12,80	18,20	
Japonia	A	9,50	9,00	6,50	6,50	4,25	3,50	6,25	7,25	6,25 ^a	
	B	7,16	12,54	10,67	6,98	5,68	4,36	5,86	10,93	8,25 ^a	
Belgia	A	7,75	8,75	6,00	9,00	9,00	6,00	10,50	12,00	13,00	
	B	4,81	9,25	4,63	8,31	5,49	5,23	7,97	11,22	12,78	
Franța	A	11,50	13,00	8,00	10,50	9,50	9,50	9,50	9,50	9,50 ^a	
	B	8,91	12,91	7,92	8,56	9,07	7,98	9,04	11,85	11,12 ^a	
R.F.G.	A	7,00	6,00	3,50	3,50	3,00	3,00	6,00	7,50	7,50	
	B	9,19	8,87	4,41	3,89	4,14	3,36	5,87	9,06	11,69	
Italia	A	6,50	8,00	6,00	15,00	11,50	10,50	15,00	16,50	19,00 ^a	
	B	6,93	14,57	10,64	15,68	14,03	11,49	11,86	17,17	17,75 ^a	
Olanda	A	8,00	7,00	4,50	6,00	4,50	6,50	9,50	8,00	9,00	
	B	6,44	9,20	4,17	7,28	3,80	6,24	9,03	10,13	10,62	
Norvegia	A	4,50	5,50	5,00	6,00	6,00	7,00	9,00	9,00	9,00 ^a	
	B	7,00	8,09	7,53	7,43	9,84	9,38	8,39	11,16	11,17 ^a	
Suedia	A	5,00	7,00	6,00	8,00	8,00	6,50	9,00	10,50	12,00	
	B	3,83	7,50	7,83	7,94	9,96	7,16	8,19	12,17	15,30	
Anglia	A	13,00	11,50	11,25	14,25	7,00	12,50	17,00	14,00	12,00	
	B	9,34	11,37	10,18	11,12	7,68	8,51	12,98	15,11	11,59	
Eurodolar (Londra)	B	9,24	11,01	6,99	5,58	6,00	8,73	11,96	14,36	17,47	

1 = la sfârșitul perioadei de cotație în procente pe an; 2 = trimestrul II; 3 = trim. I.

A = taxa oficială de scont; B = rata dobânzii.

Sursa: International Financial Statistic, volume XXXIV, Number 2, February 1981, p. 42, Number 8, August 1981, p. 42.

rata dobânzii pe piața capitalului de împrumut atingea nivelul de 19,75% în Italia, 19,10% în S.U.A., 18,83% în Canada, 16,03 în Franța, iar pe piața londoneză a eurodolarilor de 17,69%.

Eficiența utilizării manipulării taxei de scont ca pîrghie de influențare a volumului creditului și a ratei dobânzii depinde în principal de 2 factori, și anume:

a) rolul scontării cambiilor în formarea resurselor de capital ale băncilor comerciale;

b) influența pe care scontarea cambiilor o exercită asupra deciziei băncilor comerciale, privind contractarea de credite de la banca centrală sub forma rescontării cambiilor aflate în posesiunea lor.

Fără a-și fi pierdut total eficiența, importanța manevrării taxei de scont ca instrument de reglare a mecanismului reproducției s-a diminuat simțitor în ultima perioadă, ceea ce și explică, într-o anumită măsură,

existența unei evoluții relativ independente sau, chiar, discordanța în evoluția ratei de scont, a ratei dobânzii și dinamicii investițiilor în anumite intervale în unele țări capitaliste sau răspunderea cu întârziere a ratei dobânzii și a dinamicii investițiilor la modificarea ratei de scont.

Principalele cauze ale acestei diminuări par a fi următoarele:

a) Creșterea deosebită a capacității de autofinanțare a marilor corporații monopoliste și slăbirea, odată cu aceasta, a dependenței politicii investiționale de posibilitatea obținerii de credite și de rata dobânzii. Așa, de pildă, conform datelor furnizate de revista cercurilor de afaceri din S.U.A., „Business Week“, în anul 1976 corporațiile americane au realizat venituri în sumă de 149 miliarde dolari¹.

Profiturile cunoscutului monopol american „Exon“ au sporit de la 1 miliard dolari în 1965 la 3 miliarde dolari în 1974 și respectiv 2,5 miliarde dolari în 1975².

b) Extinderea dominației corporațiilor transnaționale este însoțită de promovarea de către acestea a unei politici investiționale relativ independente față de starea pieței capitalului de împrumut dintr-o țară sau alta, datorită posibilităților transferului de capital de la filiale aflate în alte țări.

c) Orientarea crescândă a băncilor comerciale spre alte surse de procurare a capitalului, în particular spre piețele externe, orientare favorizată de existența unei însemnate și active piețe internaționale de capital aflat în continuă migrație, îndeosebi piața eurodolarilor și eurovalutelor.

d) Modificarea ratei de scont, respectiv scumpirea creditului exercită o însemnată influență asupra balanței de plăți, în măsura în care antrenează mișcarea internațională a capitalurilor speculative. Or, în condițiile actualei dezordini valutare internaționale toate țările capitaliste manifestă o deosebită circumspecție în adoptarea oricărei măsuri de politică economică care antrenează o deplasare internațională nefavorabilă a capitalurilor speculative, inclusiv modificarea ratei de scont.

Este edificatoare, în acest sens, reacția țărilor vest-europene la măsurile adoptate de guvernul american privind majorarea bruscă și însemnată a dobânzilor, reacție concretizată atât în criticile adeseori dure la adresa ei, ca și în ridicarea ratei de scont și a dobânzilor la rîndul lor.

Una dintre pîrghiile folosite tot mai frecvent în ultimul timp de statele capitaliste dezvoltate în vederea exercitării influenței dorite asupra volumului capitalului bănesc disponibil pentru acordarea de credite și evoluției ratei dobânzii o constituie efectuarea de către băncile centrale, în conformitate cu politica statului respectiv, a unor operațiuni de vânzare, respectiv cumpărare, pe piața deschisă a capitalului de împrumut cu obligațiuni de stat pe termen lung.

În principiu, atunci cînd statul dorește să stimuleze acumularea efectivă de capital și intensificarea procesului investițional, banca centrală cumpără de la băncile comerciale sau alți deținători o parte a acestor obligațiuni, sporind astfel disponibilitățile lichidative ale băncilor comerciale,

¹ „Probleme ale păcii și socialismului“, 7, 1977, p. 97.

² M.E.M.O., 8, 1976, p. 121.

oferta de credite, ceea ce antrenează o scădere a ratei dobânzii și implicit creșterea volumului cererii de credite pentru investiții, și invers. Această cale este apreciată ca deosebit de lesnicioasă, îndeosebi când se urmărește reducerea disponibilităților de capital bănesc la instituțiile de credit pentru acordarea de împrumuturi deoarece nu implică elementul de constrângere.

Instrumentul principal folosit pentru determinarea instituțiilor de credit sau a posesorilor de capital să cumpere sau să vândă obligațiunile de stat îl constituie modificarea randamentului la obligațiunile emise și puse în vânzare sau plasate deja la deținătorii de capital.

Țările capitaliste dezvoltate au folosit și folosesc intens această pîrghie, modificînd relativ frecvent condițiile care determină randamentul obligațiilor de stat, cum se poate lesne constata din datele tabelului 2.

Tabel 2

Evoluția ratei randamentului la obligațiile emise de guvernele centrale din principalele state capitaliste (randamentul mediu anual în % la scadență)

	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981 ¹
S.U.A.	7,12	8,06	8,19	7,87	7,67	8,49	9,33	11,39	13,49
Canada	7,56	8,90	9,04	9,18	8,70	9,30	10,26	12,49	15,02
Japonia	7,26	9,26	9,20	8,72	7,33	6,09	7,69	9,22	8,63 ^a
Belgia	7,44	8,68	8,50	9,05	8,80	8,45	9,51	12,04	13,65
Franța	8,25	10,49	9,49	9,16	9,61	8,96	9,48	12,99	14,09 ^a
R.F.G.	9,30	10,40	8,50	7,80	6,20	5,80	7,40	8,50	10,60
Italia	7,42	9,87	11,54	13,08	14,62	13,70	14,05	16,11	17,60 ^a
Olanda	7,79	9,70	8,79	8,95	8,10	7,74	8,78	10,21	11,54 ^a
Norvegia	6,12	7,10	7,29	7,25	7,39	8,45	8,59		11,59 ^a
Elveția	5,60	7,15	6,44	4,99	4,05	3,33	3,45	4,77	5,65
Anglia	10,72	14,77	14,39	14,43	12,73	12,47	12,99	13,79	14,17

¹ = trimestrul II; ² = trimestrul I.

Sursa: International Financial Statistics, volume XXXIV, Number 2, February 1981, p. 42; Number 8, August 1981, p. 42.

În ultimii ani se constată o creștere sensibilă a ratei randamentului la obligațiile de stat în toate țările capitaliste dezvoltate.

Folosirea unei asemenea pîrghii și îndeosebi eficiența ei se află în strînsă dependență de existența unei însemnate și active piețe a obligațiilor de stat.

Deficitele aproape permanente și tot mai însemnate ale bugetelor de stat au devenit o caracteristică esențială a finanțelor statelor capitaliste dezvoltate, așa cum se poate vedea din datele tabelului 3.

Pentru acoperirea nevoilor de finanțare a diferitelor lor acțiuni guvernele statelor capitaliste sînt constrînse să recurgă într-o măsură crescîndă la emisiunea și plasarea pe piața capitalului de împrumut a unui volum tot mai mare de obligații de stat.

Conform datelor statistice, în anul 1978 guvernul belgian a emis obligații de stat pe termen lung în valoare de 135 bilioane franci, cel canadian în valoare de 6 538 milioane dolari canadieni, cel vest-german

Soldul bugetului de stat în principalele țări capitaliste
(la finele anului bugetar)

(în monedă națională)

Țara	Unit. măsură	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981 (tr. I)
Belgia	Bilioane	-51,1	-59,3	-109,3	-133,1	-167,4	-182,8	-211,8	-300,7	-183,4
Canada	Bilioane	-1,70	-1,63	-6,28	-4,85	-9,08	-10,47	-10,40	-10,19	-1,53
Franța	Bilioane	+7,33	+4,31	-43,01	-12,64	-14,34	-17,12	...	-0,38	...
R.F.G.	Bilioane	-2,83	-10,12	-34,10	-30,08	-22,22	-25,68	-26,07	-28,76	-13,44
Italia	Bilioane	-7995	-8961	-16444	-14626	-22443	-34248	-30075	-37130	-12250
Japonia	Bilioane	-1825	-1798	-7052	-3290	-11422	-13390	-11770
Olanda	Milioane	+467	-1084	-6406	-8723	-8068	-9255	-13075	-15282	-9457
Norvegia	Milioane	-2652	-3493	-6754	-9772
Suedia	Bilioane	...	-7,98	-7,55	-1,17	-6,06	-20,45	-33,22
Elveția	Milioane	-1425	-884	-1766	-1377	-1291	-64	-2362	-76	-458
Anglia	Milioane	-2341	-3491	-8376	-6786	-4469	-8371	-10430	-11154	...
S.U.A.	Bilioane	-7,95	-10,88	-75,40	-56,60	-51,05	-44,18	-27,91	-67,81	-32,07

Sursa: International Financial Statistics, volume XXXIV, Number 2, February 1981, p. 80-81, 104-105, 154-155, 162-163, 412-215, 224-225, 278-279, 296, 370-371, 404-405, 408-409, Number 8 August 1981, p. 80-81, 104-105, 162-163, 214-215, 224-225, 280-281, 298, 372, 376-377, 406-407, 410-411.

în valoare de 9,95 bilioane mărci, cel japonez în valoare de 10 612 bilioane yeni, cel britanic în valoare de 9 605 milioane lire sterline (1979), respectiv cel nord-american în valoare de 25,49 miliarde dolari³.

Consecința directă a acestora o constituie creșterea continuă a datoriei publice și odată cu ea a valorii totale a obligațiilor de stat plasate la diferite instituții de credit și la alți deținători de capital, așa cum se poate constata din datele tabelului 4.

În ciuda dimensiunilor tot mai însemnate ale pieții obligațiilor de stat, eficiența operațiunilor pe piața deschisă cu acestea asupra volumului ofertei de capital de împrumut și îndeosebi asupra procesului reproducției este relativ scăzută deoarece, pe de o parte, aceste operațiuni afectează, de regulă, numai piața capitalului pe termen scurt, cu o influență redusă asupra ritmurilor acumulării, iar, pe de altă parte întrucât relațiile băncii centrale cu corporațiile capitaliste sînt mediate de băncile comerciale, activitatea celei dintîi nu poate influența direct activitatea investițională a monopolurilor.

Cu o intensitate tot mai mare se folosește în ultima perioadă, în calitate de pîrghie de influențare a volumului creditului, modificarea ratei soldurilor minime ale băncilor comerciale în conturile de rezervă de la banca centrală.

Concepute inițial ca avînd misiunea de a servi drept garanție a capacității de plată a băncilor în cazul cererii de restituire a depozitelor de către deponenți, în prezent rolul acestora constă într-o măsură crescîndă în a servi drept mijloc de înfăptuire a unei influențe operative din partea băncii centrale asupra lichidităților și, deci, asupra puterii de creditare a băncilor comerciale.

De regulă, rezervele minime se constituie diferențiat în funcție de caracterul depozitelor și nu au un caracter stabil.

Atunci cînd statul urmărește să reducă capacitatea de creditare a băncilor comerciale, în scopul încetinirii procesului acumulării, ridică rata soldului minim, imobilizînd în conturile de rezervă o parte a resurselor bancare, și invers.

De pildă, în R.F.G. în anul 1974 ratele obligatorii în conturile de rezervă au fost sporite în medie de la 12,20% la 15,85%⁴.

Se cuvine a sublinia, însă, faptul că și eficiența utilizării acestei pîrghii este sensibil diminuată, cînd ea are un caracter restrictiv, de o serie întregă de împrejurări, care permit băncilor comerciale să atenueze impactul său asupra capacității lor de creditare.

Printre acestea amintim: restructurarea rapidă a activelor și pasivelor, formarea unei piețe speciale a soldurilor de rezervă la care pot recurge băncile aflate în dificultate, datorită creșterii soldului minim în conturile de rezervă, existența unei rețele de instituții, care dispun de

³ *Government Finance Statistics Yearbook*, vol. IV, 1980, International Monetary Fund, p. 124, 225, 297, 388—389, 418, 535—536, 578, 584.

⁴ *Monatsberichte der Deutschen Bundesbank*, 2, 1978, p. 42.

Tabel 4

Evoluția datoriei publice consolidată neachitate a guvernelor centrale din câteva țări capitaliste dezvoltate și valoarea obligațiunilor de stat pe termen lung plasate pe piața internă (la 31 decembrie al anului respectiv)

Țara	Unit. măsură	Simbol	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Belgia	Bilioane franci	A	609,2	642,5	705,5	757,4	814,8	924,1	1057,1	1224,6	1407,4	1619,2
		B	554,2	615,7	693,7	749,1	807,9	917,0	1050,4	1218,2	1387,5	1556,3
		C	419,2	481,2	55,85	620,6	671,5	765,9	848,2	982,9	1126,6	1252,7
Canada	Milioane dolari	A	...	27232	...	30912	3431	39447	44099	53542	69079	...
		B	...	26896	...	30654	34532	39283	43935	53373	63149	...
		C	...	19739	...	23908	27148	30887	33939	39071	45609	...
R.F.G.	Bilioane mărci	A	115,11	135,11	155,67	182,11	...
		B	109,64	124,85	144,92	170,32	...
		C	46,43	58,40	77,56	87,51	...
Japonia	Bilioane yen	A	5695	7561	12038	13808	16884	23964	34070	47542	63667	...
		B	5391	7325	11739	15577	16340	23447	33542	46933	63098	...
		C	3260	4367	6197	7946	10131	15430	22586	32430	43097	...
Olanda	Bilioane florini	A	A	37,08	40,00	46,18	53,77	61,74	70,67	...
		B	37,04	39,98	46,17	53,77	61,74	70,67	...
		C	13,46	13,46	14,76	16,62	18,13	20,17	...
Norvegia	Milioane coroane	A	27682	29973	32183	38193	47471	63347	82145	...
		B	26061	28683	31004	32618	37763	46681	54184	...
		C	11616	12984	13554	14673	14345	14370	20341	...
Suedia	Bilioane coroane	A	32,25	35,95	43,97	52,50	54,58	65,00	83,31	112,20
		B	32,25	35,95	43,93	52,39	54,39	59,93	72,11	97,32
		C	22,21	25,81	32,10	33,53	43,97	46,02	54,06	78,28
Anglia	Milioane £	A	34630	37516	42870	53374	63633	73690	81832	...
		B	29017	31988	36045	46699	57219	66817	75327	...
		C	18475	19073	21624	26927	34282	45099	54661	...
S.U.A.	Bilioane dolari S.U.A.	A	332,45	350,67	353,58	406,25	489,95	573,43	637,44	...
		B	283,95	291,90	297,75	341,97	420,85	478,83	519,45	...
		C	146,90	140,85	139,89	165,09	206,87	248,44	273,93	...

A = datoria totală (internă și externă); B = datoria internă; C = valcarea obligațiunilor de stat pe termen lung ce se află plasate pe piața internă la finele anului.

Sursa: Government Finance Statistics Yearbook, volume IV, 1980; International Monetary Fund p. 87, 125, 225, a98, 389, 418, 536, 578, 585.

capital bănesc, dar a căror activitate nu cade sub incidența reglementărilor băncii centrale etc.

Un rol tot mai însemnat în reglarea monopolist statală a procesului reproducției prin intermediul creditului îl joacă instituțiile de credit de stat și extinderea activității de creditor al statului burghez.

Activitatea și rolul acestora în mecanismul reglării monopolist statale vor fi pe larg abordate în partea a doua a studiului.

THE USE OF CREDIT POLICY AS AN INSTRUMENT OF
ADJUSTING THE REPRODUCTION PROCESS IN THE
DEVELOPED CAPITALIST COUNTRIES (I)

(S u m m a r y)

This study analyses the mainsprings used in the developed capitalist countries, in the field of credits, in order to influence the process of reproduction: handling of discount taxes and of the rate of interest, speculation with state bonds on the open market of the loan capital, modification of the minimum clearance sale of commercial banks in the reserve accounts of central banks, revealing thus the factors and the circumstances under which their use is efficient in the contemporary period.

PROBLEME METODOLOGICE ALE CUNOAȘTERII ȘI FOLOSIRII LEGILOR ECONOMICE

GHEORGHE POSTELNICU

După cum este cunoscut, Congresul al XII-lea al partidului nostru a trasat științei economice, în general, și economiei politice, în special, sarcina de a contribui într-o măsură mai mare la cunoașterea și înțelegerea legilor economice în scopul aplicării și folosirii lor în practica nemijlocită.

Intr-o epocă în care revoluția științifică și tehnică ia o amploare tot mai mare, în care rolul factorului timp a sporit în mod considerabil, când problemele folosirii resurselor se pun cu o acuitate crescândă, cunoașterea esenței, conținutului, structurii, caracterului și formelor de acțiune și manifestare a legilor economice ridică noi aspecte ce țin nu numai de cercetarea economică fundamentală, ci și de acțiunea imediată întruchipată în rezultate concrete. Însemnătatea unui asemenea gen de cercetare este pusă în lumină de noul mecanism economico-financiar care, se știe, a deplasat centrul de greutate al problemelor economice spre utilizarea științifică a întregului sistem de factori ai creșterii economice, în vederea grăbirii procesului de înaintare a României pe calea unei economii moderne de tip intensiv și de înaltă eficiență.

În legătură cu aceasta, în fața cercetătorului stau, înainte de toate, o serie de aspecte de ordin metodologic. Într-adevăr, este greu să te pronunți în totală siguranță asupra unei legi economice, oricare ar fi ea, fiind, de la început, convins de adevărul că ea nu exprimă fenomenul în totalitatea lui, ci numai esența sa, legăturile necesare, trainice, durabile și, într-o oarecare măsură, repetabile. Spunem, într-o oarecare măsură, pentru că repetabilitatea nu poate avea decât un caracter relativ, pentru că aproape nici una dintre legături nu se reproduce identic de la un interval de timp la altul. Nu se repetă exact în aceleași condiții, deoarece fiecare legătură (și nu ne gândim decât la cele esențiale) este, în definitiv, o punte între, cel puțin, două elemente contradictorii prin natura lor aflate în mișcare. Judecându-le din punct de vedere dialectic ele ar trebui să treacă dintr-o calitate în alta, reproducerea legăturii făcându-se, întotdeauna, pe un plan superior, dacă factorii materiali obiectivi se mențin și se amplifică.

Neînțelegerea acestui fapt a condus, în mod frecvent, la identificarea conținutului legii economice cu esența sa. Nu de puține ori această confuzie o întâlnim și în manualele noastre. Or, ignorarea structurii interne a legii, nedezvăluirea conținutului ei interior, conduce, în cele din urmă, la denaturarea esenței ei.

După părerea noastră, conținutul fiecărei legi economice are un caracter dialectic. Elementele conținutului sînt date de: a) legătura cauză-efect, b) formele interacțiunii dintre ele și c) rezultatul (eventual rezul-

tatele) acestei interacțiuni. De fapt, prin dezvăluirea conținutului noi reușim să cunoaștem legea în acțiune, în mișcare.

Însă, putem vorbi de o dezvoltare a legii, ca atare, deci și a esenței ei? O serie întregă de caracteristici ne determină să răspundem afirmativ la această întrebare. În primul rînd dezvoltarea nu vizează numai formele de manifestare ale legii ci, înainte de toate, conținutul ei, care devine cu atît mai bogat cu cît se lărgeste sfera ei de acțiune. În al doilea rînd, tendința de acțiune a legilor economice constituie o manifestare a modificărilor și transformărilor intervenite în conținutul și nu neapărat în esența lor. De pildă, Karl Marx vorbea de dezvoltarea specifică pe care o suferă legea valorii odată cu apariția capitalului avînd în vedere modificările intervenite în conținutul relațiilor marfă-bani. Ca unitate a stabilității și instabilității legea este o expresie a esenței mereu aceeași și a conținutului ei aflat într-o permanentă modificare, transformare.

Dar de ce K. Marx, referindu-se la orînduirea capitalistă, a vorbit în lucrările sale despre două feluri de legi: legi economice absolute (legea plusvalorii, legea generală a acumulării capitaliste), și legi-tendință. Putem, oare, considera că numai unele legi au un caracter *de tendință*, iar altele se manifestă în mod *absolut*? Este valabilă această constatare și pentru orînduirea socialistă?

Încercînd să răspundă la aceste întrebări literatura economică a reținut mai multe puncte de vedere. Potrivit unuia dintre acestea, toate legile economice, inclusiv legile specifice orînduirii socialiste, ar avea un caracter de tendință. Cauzele ar fi atît de ordin obiectiv, cît și subiectiv. Cele obiective țin de nivelul bazei tehnice-materiale, caracterul și direcțiile de dezvoltare ale diviziunii sociale a muncii, după cum cele de ordin subiectiv ar viza gradul de cunoaștere a legilor. Sub influența acestor factori formele exterioare de manifestare ale legilor ar avea tendința de a se apropia de esența ei, însă, niciodată, n-ar coincide în mod absolut cu ea. Aparent raționamentul este logic, totuși răspunsul rămîne nesatisfăcător.

După opinia altora, teza lui Marx cu privire la legile-tendință s-ar aplica numai formațiunilor social-economice antagoniste, unde legile economice fie își accentuează acțiunea fie și-o diminuează (slăbesc) în funcție de lupta de clasă. În socialism, unde nu există clase antagoniste și, prin urmare, luptă de clasă, astfel de legi nu s-ar verifica.

În sfîrșit, există și un al treilea punct de vedere care susține posibilitatea ambelor forme de legi. Baza metodologică a unei asemenea împărțiri ar fi relația cantitativ-calitativ. Legile absolute ar exprima latura calitativă a relațiilor de producție, respectiv natura modului de producție. De pildă, legea plusvalorii exprimă o relație economică fundamentală și anume exploatarea muncii salariate de către capital. În mod corespunzător, legile-tendință exprimă, cu precădere, latura cantitativă a relațiilor. De exemplu, lupta pentru revendicări economice dusă de clasa muncitoare în capitalism influențează tendința de evoluție a ratei profitului, pe alocuri chiar ritmul creșterii economice etc. În acest context, în calitate de legi absolute sînt privite în socialism: legea economică fundamentală,

legea dezvoltării planice-proporționale, ș.a., iar ca legi-tendință legea creșterii productivității muncii, legea acumulării socialiste etc.

Fără îndoială, raportul cantitate-calitate are o importanță de netăgăduit. Cu toate acestea, o delimitare strictă între latura cantitativă și calitativă a legilor economice este greu de făcut, deoarece ambele forme de legi au determinările lor, atât cantitative, cât și calitative. Este ca și cum am considera că după esența lor legile ne apar ca fiind absolute (esența nu se modifică de la o etapă la alta a dezvoltării), iar după forma de manifestare — legi-tendință. Dar forma de manifestare a legii reprezintă o abatere de la esență? După părerea noastră, nu.

Lăsînd de o parte părerile exprimate mai sus (ele sînt mult mai numeroase, n-am făcut altceva decît să exprimăm cîteva) totuși, ce argumente ar mai putea pleda în favoarea existenței unor legi-tendință?

Pentru început s-ar putea invoca argumentul potrivit căruia legile economice sînt expresia sintetică a unor procese și fenomene de masă ceea ce le imprimă și un caracter statistic în sensul de rezultată a acțiunii unor forțe de cele mai multe ori contrarii. Foarte multe elemente ale acestor fenomene de masă manifestă tendința de a se abate, într-un sens sau altul, de la linia căreia îi corespunde însăși esența legii. Însă, prin aceasta n-am face altceva decît să negăm ipoteza de lucru, pentru că, în mod logic, între lege și tendință nu există deosebire, însăși legea fiind definită ca lege-tendință. Dealtfel, putem, oare, să afirmăm că legea economică fundamentală a socialismului se manifestă doar ca lege-tendință de vreme ce ea exprimă țelul suprem al orînduirii socialiste și scopul nemijlocit al producției? Sau, ar fi posibilă planificarea, chiar și pe termen scurt, dacă legile economice ar acționa doar ca tendință? Prin esența lor legile economice proprii orînduirii socialiste nu se opun unor contra-tendințe decurgînd din relațiile de producție.

Al doilea argument este mai mult de ordin filozofic. Se știe că dezvoltarea este un produs al apariției unor contradicții și al rezolvării lor. Pornind de la acest raționament, evoluția fenomenelor și proceselor ar fi și ele expresia abaterii de la lege. Atunci, pentru ce ar mai fi necesară studierea și folosirea legilor economice obiective? Știința economică nu reține și nu se poate baza pe ceea ce este întîmplător, ci ceea ce are putere de lege. F. Engels remarcă la timpul său că știința încetează atunci cînd pierde din vedere legăturile necesare, esențiale și trainice.

După părerea noastră, împărțirea legilor economice în legi absolute și legi-tendință nu este, totuși lipsită de sens. Înainte de toate conceptul de lege-absolută trebuie înțeles într-un sens mai larg. Ea nu acționează, în toate împrejurările, în mod absolut. Cu alte cuvinte, una și aceeași lege poate să îmbrace atît forme absolute de acțiune, cât și aspect de tendință.

Să luăm ca exemplu tot legea plusvalorii. Ea este o lege absolută în sensul că, în mod permanent, neînterupt, condiționează reproducția condițiilor exploatării muncii salariate, ale cumpărării-vinzării forței de muncă. Din acest punct de vedere, pe drept cuvînt, K. Marx a definit-o ca o lege absolută. Cu toate acestea, în anumite împrejurări, ea nu este absolută în așa-zisul capitalism pur, curat, în capitalismul real; cel de

toate zilele, legea plusvalorii poartă un pronunțat caracter relativ, deoarece în fiecare țară capitalistă dezvoltată (ca să ne referim numai la acestea) continuă să existe și relații necapitaliste bazate pe mica producție de mărfuri, pe proprietatea individuală și munca personală. În fine, nu trebuie să uităm că această lege are un pronunțat caracter istoric, este o lege a activității, dezvoltării și dispariției capitalismului, legea propriei sale negații. În aceste condiții ea nu poate acționa cu aceeași intensitate în fiecare stadiu de dezvoltare a capitalismului.

Însăși producerea plusvalorii, ca de altfel oricare altă lege economică, poartă în sine influența cumulată a multor factori. De pildă, K. Marx a definit și legea generală a acumulării capitaliste ca lege absolută, însă nu a scăpat din vedere să sublinieze că de-a lungul existenței ei ea se modifică sub incidența unor împrejurări multiple. Cu alte cuvinte, atît legea plusvalorii, cît și legea generală a acumulării în capitalism au fost privite de către K. Marx în volumul I al *Capitalului* în sensul pur, pentru că în volumul III al aceleiași lucrări el revine subliniind că, în teorie, putem presupune că legile modului de producție acționează în sensul pur, însă, în realitate, întotdeauna ele trebuie privite cu o oarecare aproximație.

Așadar, analiza legii plusvalorii în condițiile concrete de existență a capitalismului scoate în evidență unitatea dintre absolut și relativ. Asemenea momente pot fi observate în fiecare lege. Așa cum arătam mai înainte, legea dezvoltării planice este privită în literatură ca o lege absolută. Însă se scapă din vedere un fapt și anume acela că, în condițiile acțiunii simultane a unor interese materiale personale, colective și generale nu se poate realiza o convergență absolută a acestora, ci doar o îmbinare a lor prin subordonarea intereselor personale și colective celor generale. Aceasta ne determină să vedem în fiecare lege economică nu numai latura absolută, dar și cea relativă care o prezintă, în anumite momente ale acțiunii ei, ca lege-tendință. Nu există, din acest punct de vedere, numai legi absolute sau numai legi sub formă de tendință, ci în fiecare lege există atît momente de acțiune absolută, cît și relative. Partea absolută este, întotdeauna, mai puternică în cadrul legii, ea exprimînd esența cea mai adîncă a legăturilor și relațiilor. Atunci cînd aceste legături esențiale sînt mai puțin intense prevalează în cadrul legii partea relativă care-i imprimă caracterul de tendință.

LES PROBLÈMES MÉTHODOLOGIQUES DE LA CONNAISSANCE ET DE L'UTILISATION DES LOIS ÉCONOMIQUES

(R é s u m é)

L'auteur circonscrit le contenu de la loi économique, par rapport à son essence, tout en plaidant, dans la première partie de l'étude, pour une distinction nette de celles-ci. On tâche, également, à présenter de nouveaux arguments en faveur de la caractérisation des lois économiques sous leur double aspect: „lois-tendance“ et lois absolues.

CONDIȚIILE ASIGURĂRII ȘI MENȚINERII CAPACITĂȚII DE PLATĂ A ÎNȚREPRINDERILOR INDUSTRIALE

AUREL GIURGIU, IOAN TRENCA, GHEORGHE STĂNEAN

O cerință esențială a noului mecanism economico-financiar o reprezintă asigurarea și menținerea capacității de plată a întreprinderii, aceasta reflectînd de fapt utilizarea rațională și economicoasă a tuturor fondurilor atrase în circuit. Asigurarea permanentă a capacității de plată a întreprinderii atestă atât calitatea autogestiuunii aplicate, cît și maturitatea relațiilor de autoconducere.

Una din condițiile esențiale și inițiale în același timp a asigurării capacității de plată o constituie existența în patrimoniul întreprinderii a resurselor necesare, indiferent — în acest moment al demonstrației — de forma concretă de materializare a acestora. Această stare, pe care noi o numim solvabilitate, poate fi definită pe scurt astfel: „capacitatea întreprinderii de a face față, într-un interval oarecare de timp, obligațiilor pe care și le-a asumat prin contracte sau care i s-au impus în virtutea legii“, ceea ce înseamnă că întreprinderea are în circuitul său fondurile procurate și pe care le-a angajat. Definind solvabilitatea ca o însușire generală a întreprinderii de a face față obligațiilor sale, o asociem doar existenței sau inexistenței în circuit a fondurilor procurate, fără a pune însă problema termenelor de plată sau a gradului de lichiditate pe care îl prezintă activul. În condițiile acestei precizări, starea de solvabilitate poate fi afectată doar de o activitate cu pierderi, ceea ce înseamnă că la sfîrșitul unei perioade de gestiune întreprinderea nu mai posedă suma integrală a fondurilor inițial procurate. În astfel de cazuri solvabilitatea întreprinderii se restabilește prin intervenție exogenă (cel mai adesea prin subvenții de la bugetul statului).

În consecință, socotim că folosirea conceptului de solvabilitate este necesară pentru a aprecia eficiența activității întreprinderii socialiste, aceasta fiind o condiție fundamentală a activității lor.

Ținînd seama de cele precizate mai sus, precum și de principiul separării fondurilor, socotim că starea de solvabilitate poate fi apreciată pe baza bilanțului contabil folosind următoarele relații:

$$\frac{(B + D) \text{ pasiv}}{(B + D) \text{ activ}} = 1 \text{ solvabilitate}$$

$$\frac{(B + D) \text{ pasiv}}{(B + D) \text{ activ}} < 1 \text{ insolvabilitate}$$

unde: B — grupa B activ și pasiv din bilanțul contabil

D — grupa D activ și pasiv din bilanțul contabil.

Ca atare solvabilitatea este o rezultată calitativă a activității depuse într-un interval dat, fiind în acest fel și o condiție esențială pentru asigu-

rarea capacității de plată. De aici nu trebuie trasă concluzia că starea de solvabilitate asigură automat capacitatea de plată, deoarece între cele două stări, solvabilitate și capacitate de plată, mai intervine și o altă stare dată de gradul de imobilizare a activului și anume starea de lichiditate.

Lichiditatea definește acea calitate a întreprinderii dată de posibilitățile sale de transformare în disponibilități bănești, la timp și în cuantumul dorit, a activelor pe care le gestionează, asigurând circuitul normal al fondurilor bănești.

Practic orice întreprindere prin gestionarea activelor sale își asigură în permanență un anumit volum de disponibilități bănești, justificat economic și la intervale date de timp, astfel încât în mod obiectiv ea își poate relua continuu și în proporțiile dorite circuitul economic următor. Întrucât circuitele economice se încheie și se reiau continuu înseamnă că întreprinderea în permanență va fi în posesia unui volum dat de disponibilități bănești care, fiind într-o proporție bine justificată față de întregul patrimoniu, îi va defini starea de lichiditate. Pe seama lichidităților, respectiv a disponibilităților bănești amintite, întreprinderile își asigură de fapt mijloacele bănești necesare efectuării plăților scadente. Astfel, lichiditatea devine factorul determinant al asigurării și menținerii capacității de plată a întreprinderilor.

Pentru a-și asigura capacitatea de plată, întreprinderea trebuie să fie interesată mai întâi în asigurarea unui grad corespunzător de lichiditate.

Obținerea disponibilităților bănești necesare, respectiv a lichidităților și prin aceasta asigurarea capacității de plată este influențată de natura activelor ce compun patrimoniul întreprinderii, de structura acestuia. O pondere mai ridicată a activelor cu grad redus de lichiditate determină un nivel scăzut al lichidității întreprinderii. Altfel spus, o concretizare a fondurilor bănești în elemente de activ ce necesită o durată mai îndelungată de imobilizare generează o lichiditate mai scăzută și invers. În acest sens realizarea unei structuri a activelor, considerată normală, are o importanță deosebită pentru funcționalitatea mecanismului întreprinderii. Ea este factorul care în condiții tehnico-organizatorice date generează o anumită frecvență, o anumită ritmicitate în obținerea lichidităților, devenind astfel hotărâtoare în menținerea stării de lichiditate a întreprinderii.

În asigurarea lichidității întreprinderii un rol aparte, dar nu lipsit de importanță, îl are accelerarea vitezei de rotație, care presupune existența unor preocupări permanente pentru reducerea duratei de concretizare a fondurilor bănești în diferitele elemente de activ, preocupări ce, în mod evident, vor viza toate fazele procesului de producție: aprovizionare — producție — desfacere.

În procesul asigurării și menținerii lichidității și a capacității de plată apare necesitatea de a se analiza în permanență activele prin prisma intervalului de timp necesar revenirii lor la forma bani, iar pasivele prin prisma intervalului de timp în care devin exigibile. O astfel de corelație între elementele de activ și de pasiv ne poate duce la concluzia că o capacitate de plată corespunzătoare este dată de egalitatea dintre pasivele

cu termen scurt de exigibilitate și activele cu grad mare de lichiditate, raportul dintre ele trebuind să fie unitar.

Luându-se în considerare importanța pe care o are cunoașterea și aprecierea exactă a capacității de plată, în teoria și practica financiară au fost întreprinse cercetări în vederea găsirii unui indicator prin care să se caracterizeze sintetic și complet capacitatea de plată.

Pornind de la constatarea că prin definiție capacitatea de plată reflectă o stare de moment, apreciem că indicatorul prin care se va caracteriza aceasta — el fiind un coeficient al capacității de plată — va trebui construit ca o mărime de moment.

Coeficientul capacității de plată va putea fi construit după relația:

$$K_{cp} = \frac{D_t}{P_t} = \frac{S_t + F_{t-1} + I_t + C_t}{P_f + P_r + P_c + P_a + P_b + P_{at}}$$

- unde: D_t — totalul disponibilităților bănești zilnice pe seama cărora se fac plăți;
- P_t — totalul plăților scadente în momentul „t”;
- S_t — soldul inițial al disponibilităților bănești în cont în momentul „t”;
- F_{t-1} — valoarea totală a facturilor, stabilită de întreprindere în momentul „t - 1”, ce se va depune la bancă în momentul „t”, pentru obținerea împrumutului bancar;
- I_t — încasări totale de la beneficiari prin contul curent;
- C_t — credite ce se acordă prin conturi separate de împrumut;
- P_f — plăți către furnizori în momentul „t”;
- P_r — plăți pentru retribuții și asimilate acestora în momentul „t”;
- P_c — rambursări de credite în momentul „t”;
- P_a — plăți privind amortismentul efectuate în momentul „t”;
- P_b — plăți către buget efectuate în momentul „t”;
- P_{at} — alte plăți ce se efectuează în momentul „t”.

Momentul „t” este considerat ziua operativă, în care întreprinderea inițiază încasări și plăți prin bancă.

Coeficientul capacității de plată, astfel construit, va trebui să fie unitar. Starea subunitară repetată a acestui coeficient va reflecta o depreciere a capacității de plată a întreprinderii. Nivelul supraunitar repetat al coeficientului, deși ar arăta o situație „foarte bună” a capacității de plată a întreprinderii, totuși, prin prisma intereselor economiei naționale, el oglindește un aspect negativ. Permanentizarea acestui nivel atestă faptul că întreprinderea și-a onorat la timp obligațiile de plată scadente, dar nu prin gospodărirea eficientă a fondurilor ci prin supradiimensionarea nevoilor de fonduri în momentul planificării financiare.

În cadrul problematicii capacității de plată un loc aparte îl ocupă planificarea acesteia pe intervale de timp date. Prevederea capacității de plată se impune cu deosebită necesitate în condițiile creșterii continue a autonomiei funcționale a întreprinderilor, a creșterii răspunderii acesteia în asigurarea unei cât mai bune gestionări a fondurilor. Aceasta de-

oarece planificarea capacității de plată reprezintă una din modalitățile prin care se poate urmări și realiza continua creștere a eficienței utilizării fondurilor întreprinderii, întrucât în procesul planificării sînt eliminate toate efectele negative ale factorilor de influență, atîta timp cît ele sînt previzibile de la începutul intervalului de planificare.

În ce privește mărimea intervalului de timp pentru care să se realizeze planificarea, apreciem că acesta trebuie să fie luna, deoarece pe durata acesteia se poate realiza o planificare corespunzătoare, în concordanță cu realitățile fenomenelor economice. Ca urmare, în planificare se va urmări prevederea coeficientului capacității de plată pentru fiecare zi a lunii, ziua reprezentînd de fapt ziua de operațiuni prin bancă. Pentru aceasta, prin diferite modalități practice se vor determina pentru fiecare zi disponibilitățile bănești și plățile ce urmează a se efectua, după care se va proceda la egalizarea lor, astfel încît mărimea planificată a coeficientului să fie 1 în fiecare zi.

Analizînd construcția coeficientului de plată se poate constata că atît în structura încasărilor, ca element al disponibilităților bănești, cît și în cea a plăților scadente se individualizează două grupe mari de elemente și anume:

— o grupă ce cuprinde elemente cu caracter aleatoriu atît în ce privește mărimea cît și termenul scadenței, dar cu o foarte mare frecvență în cursul intervalului, cum ar fi: — încasările de la beneficiari, la disponibilități, respectiv plățile către furnizori la plăți;

— o a doua grupă, întilnită îndeosebi la plăți, care conține elemente a căror mărime și termene pot fi cunoscute cu anticipație și cu o suficientă precizie; dar care au o frecvență mai scăzută în cursul intervalului, cum ar fi: — plata retribuțiilor, a amortismentului etc.

De aici se poate formula concluzia, de o deosebită valoare practică, că în planificare și în execuție trebuie acordată atenție cu prioritate primei grupe de elemente, adică celei care conține elemente cu caracter aleatoriu, dar care prezintă o frecvență ridicată pe durata intervalului de planificare.

Deoarece în cadrul acestei grupe de elemente ponderea o dețin încasările din livrarea produselor finite, la disponibilități, și plățile către furnizori la obligații, este evident că întreprinderile trebuie să dispună de instrumente cu ajutorul cărora să realizeze o prevedere cît mai corectă a lor. În acest sens apreciem că utilizarea unui sistem de grafice ce privesc lansarea în fabricație a produselor, obținerea, livrarea și încasarea contravalorii lor de la beneficiari, pe de o parte, iar pe de altă parte ce privesc lansarea comenzilor către furnizori, onorarea comenzii, recepția și plata contravalorii bunurilor aprovizionate, ar fi binevenite. Aceste grafice trebuie să se bazeze cu precădere pe prevederile contractelor economice încheiate de întreprindere atît în calitate de beneficiar, cît și de furnizor și să aibă în vedere posibilitățile reale de executare a acestora.

Un prim grafic, redat în anexa 1, se referă la termenele contractuale de livrare a produselor către beneficiari, scopul utilizării sale fiind acela al fundamentării volumului încasărilor. Acestuia i se poate atribui cali-

ANEXA 1

GRAFICUL

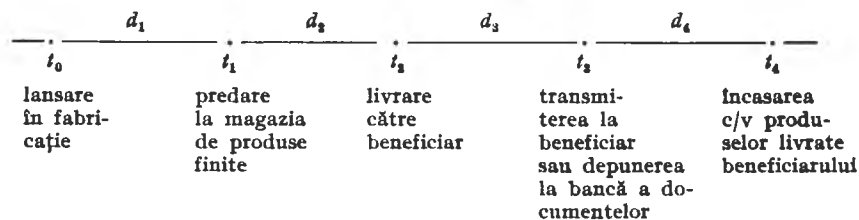
coordonator al livrării producției pe anul _____

—mii lei—

Contractul sau beneficiarul	Ianuarie		Februarie		...Iunie...		Decembrie		Total gene- ral
	Data	Val.	Data	Val.	Data	Val.	Data	Val.	
— contract 101	—	—	15	200	25	500	—	—	700
— contract 182	10	400	20	300	—	—	18	300	1000
— contract 234	25	200	—	—	15	400	10	200	800
·	·	·	·	·	·	·	·	·	·
·	·	·	·	·	·	·	·	·	·
— contract 404	7	300	23	200	10	300	20	200	1000
— contract 512	10	100	12	200	—	—	15	300	600
TOTAL GENERAL	×	1000	×	900	×	1200	×	1000	4100

tatea de grafic coordonator, fiind întocmit la începutul anului pe baza contractelor încheiate cu beneficiarii, dar căruia în execuție i se pot aduce modificări pe parcurs, dobîndind astfel și un caracter operativ.

Se cunoaște faptul că pentru a se ajunge în stadiul de încasare a contravalorii unui produs finit expedit, anterior trebuie să se fi parcurs mai multe faze, care impun cu necesitate existența unui interval dat de timp, a cărui mărime depinde nemijlocit de condițiile concrete de producție. Schematic acest interval de timp se prezintă astfel:

Se poate constata că intervalul de timp cuprins între momentul lansării în fabricație și momentul încasării contravalorii produselor se determină prin însumarea intervalelor intermediare (d_1-d_4) care, la rîndul lor, pot fi considerate intervale medii.

Acest interval de timp se poate determina cu ușurință pentru fiecare produs, sau grupă de produse, cuprins în nomenclatura întreprinderii.

Folosindu-ne de intervalele intermediare, care iau valori concrete, precum și de termenele de livrare stabilite prin graficul coordonator se poate întocmi un nou grafic, lunar sau trimestrial, prin care se urmărește în detaliu stadiul de execuție a fiecărei livrări. După întocmirea acestui grafic, redat în anexa 2, se poate constata data la care întreprinderea va trebuie să încaseze contravaloarea livrărilor, dată care prezintă un mare grad de certitudine.

Datele înscrise în graficul detaliu vor fi preluate pentru a se stabili volumul încasărilor din livrarea produselor pentru fiecare zi a lunii pentru care se planifică capacitatea de plată.

După efectuarea calculelor previzionale pentru încasările ce nu prezintă dificultăți, totalul acestora se însumează cu totalul încasărilor aferente primei grupe, obținându-se volumul zilnic al încasărilor.

În ce privesc plățile, importanța cea mai mare trebuie acordată obligațiilor față de furnizori. Și în acest caz propunem utilizarea graficului coordonator și a celui detaliu, întocmit după principiul prezentat anterior, dar cu referință la aprovizionările ce vor avea loc în perioada de plan, precum și la scadența plăților. Graficul coordonator privind aprovizionările se va întocmi în mod asemănător cu cel al livrărilor, luându-se în considerare valoarea aprovizionărilor și termenele de aprovizionare precizate în contractele încheiate cu furnizorii. El este redat în anexa 3. Cunoscând valoarea aprovizionărilor ce urmează a se efectua

ANEXA 3

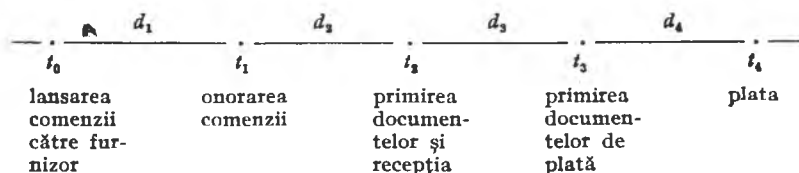
GRAFICUL

coordonator al aprovizionărilor pe anul _____

— mii lei—

Contractul sau furnizorul	Ianuarie		Februarie		...Iunie...		Decembrie		Total general
	Data	Val.	Data	Val.	Data	Val.	Data	Val.	
— Furnizorul A	12	400	—	—	18	300	5	300	1000
— Furnizorul B	—	—	15	500	10	200	—	—	700
— Furnizorul C	20	400	—	—	15	500	12	400	1300
·	·	·	·	·	·	·	·	·	·
·	·	·	·	·	·	·	·	·	·
— Furnizorul n-1	—	—	20	500	25	300	18	200	1000
— Furnizorul n	25	200	25	400	28	200	20	200	1000
TOTAL GENERAL	×	1000	×	1400	×	1500	×	1100	5000

de la fiecare furnizor în perioada de plan, se poate trece la întocmirea graficului detaliu numai în condițiile în care se determină durata de timp ce trece din momentul lansării comenzii către furnizor până în momentul efectuării plății. Schematic, această perioadă de timp se prezintă astfel:

Pe baza datelor din graficul coordonator se vor extrage date pentru luna pentru care se face planificarea capacității de plată, ce se vor prelucra în vederea elaborării graficului detaliu, redat în anexă 4. Din gra-

GRAFICUL DETALIU PRIVIND APROVIZIONĂRILE

pe trimestrul (luna) _____

Contractul sau furnizorul. Va- loarea aproviz.	IANUARIE					FEBRUARIE					MARTIE														
	1	2	3	...	10	...	12	...	20	...	25	...	31	1	2	...	15	...	28	1	2	...	15	...	31
Furnizorul A (400 mii lei)																									
Furnizorul B (500 mii lei)																									
Furnizorul C (400 mii lei)																									
⋮																									
⋮																									
Furnizorul n (200; 400 mii lei)																									
Total plăți zilnice																									

Notă: Lc — momentul lansării comenzii; Oc — momentul enorării comenzii; R — momentul recepției aprovizionărilor; Dp — momentul primirii documentelor de plată de la furnizor; P — momentul plății furnizorului.

ficul detaliu se vor extrage, la rindul lor, datele ce privesc plățile pentru furnizori pentru fiecare zi în parte a lunii pentru care se efectuează prevederea capacității de plată.

După efectuarea calculului previzionare pentru plățile din grupa a doua de elemente acestea se vor însuma cu plățile pentru aprovizionări, stabilindu-se astfel cuantumul total al plăților din fiecare zi a lunii.

În etapa următoare a planificării capacității de plată se va proceda la elaborarea „Situăției capacității de plată”, care reprezintă de fapt sinteza lucrărilor de planificare și conține în componența sa un grafic al încasărilor și plăților zilnice, precum și mărimea planificată a coeficientului capacității de plată. De asemenea ea conține și coloane pentru realizări, ce vor servi la analiza modului în care sînt realizate prevederile de plan. Situația se redă în anexa 5.

ANEXA 5

SITUAȚIA CAPACITĂȚII DE PLATĂ

pe luna _____

DATA	Încasări		Plăți		Diferențe între încasări și plăți		Coeficientul capacității de plată	
	Plan	Realiz.	Plan	Realiz.	Plan	Realizat	Plan	Realiz.
1.-								
2.-								
3.-								
4.-								
5.-								
6.-								
.								
.								
.								
20.-								
21.-								
22.-								
.								
.								
30.-								

Pentru completarea acestei situații se folosesc date preluate și prelucrate din graficele detaliu, precum și din celelalte calculații de plan ce privesc elementele de încasări și plăți ce formează grupa a doua. Prin completare pot rezulta variante în care să se constate diferențe între coloana de încasări și plăți, ipoteză în care coeficientul capacității de plată va avea valori supra sau subunitare. În astfel de condiții vor trebui găsite soluții adecvate și operative prin care să se realizeze echilibrul între încasări și plăți acționîndu-se în ordine pe următoarele căi:

a) inițierea de măsuri tehnico-organizatorice în cadrul întreprinderii;

b) încheierea de convenții cu beneficiarii și furnizorii pentru a stabili noi termene de onorare a obligațiilor contractuale, fără a periclita bunul mers al producției;

c) solicitarea de împrumuturi bancare.

Întotdeauna solicitarea de împrumuturi bancare trebuie să apară ca o soluție de excepție.

Varianta finală a „Situației capacității de plată“ va trebui ca în coloana plan la rubrica „Diferențe“ să conțină pentru fiecare zi o valoare nonnegativă, întrucât numai într-o astfel de ipoteză se poate afirma că întreprinderea va avea sau a avut capacitate de plată.

Asimilarea în planificarea financiară operativă a metodologiei de prevedere a capacității de plată preconizată mai sus, considerăm că ar conduce la o creștere a calității gestionării fondurilor întreprinderii, la o eficiență mai ridicată în utilizarea acestora.

THE CONDITIONS OF THE ENSURANCE AND MAINTAINANCE OF THE PAYING-CAPACITY IN THE INDUSTRIAL UNITS

(Summary)

In the first part of this issue the authors refer to the prerequisites of the ensurance and maintainance of the paying-capacity in industrial units.

In the second part, they propose the utilization of a few instruments in the operative planning of the paying-capacity.

CONSIDERAȚII METODOLOGICE CU PRIVIRE LA ELABORAREA PROGNOZEI PRODUCȚIEI INDUSTRIEI CONSTRUCȚIILOR DE MAȘINI

IOAN L. NISTOR

O caracteristică importantă a planificării economico-sociale contemporane este trecerea la elaborarea unui larg evantai de prognoze pe termen mediu și lung.

Estimări și evaluări probabile ale evoluțiilor și stărilor viitoare, prognozele amplifică caracterul științific al planificării, al elaborării deciziilor economico-sociale și tehnico-științifice cu valabilitate de lungă durată privind dezvoltarea și diversificarea producției ramurilor și subramurilor, dimensionarea capacităților de producție și a profilului acestora, evoluția progresului tehnico-științific și promovarea acestuia. Importanța acestor prognoze crește și mai mult pentru ramurile de producție caracterizate printr-un înalt dinamism al dezvoltării, al asimilării de noi produse și de tehnologii, fiind însoțite și de modificări spectaculoase în necesarul de materii prime și de energie pe unitate de produs, în utilizarea de înlocuitori ai materiilor prime, materialelor, combustibililor etc. O asemenea ramură este și industria construcțiilor de mașini și subramurile sale.

Dezvoltarea deosebit de dinamică a industriei construcțiilor de mașini, cerință esențială a procesului accelerat de industrializare și de modernizare a economiei naționale, trebuie privită în toată complexitatea sa, cu toate consecințele și implicațiile sale asupra creșterii și evoluției ansamblului economiei, a ramurilor și subramurilor sale, a mutațiilor sociale și urbanistice, a schimbărilor cantitative și calitative ce au loc în volumul, dinamica și structura schimburilor economice externe, în dezvoltarea armonioasă a forțelor de producție în spațiul economiei naționale și în evoluția eficienței economice în toate ramurile și domeniile de activitate.

Rolul de *ramură pivot* a industriei construcțiilor de mașini în dezvoltarea industriei și a economiei naționale, marea diversitate a produselor sale, reprezentând valori de întrebuințare finale, care antrenează prin intermediul legăturilor tehnico-economice producția valorilor de întrebuințare intermediare și primare, determinând o dezvoltare corespunzătoare a acestor ramuri, complică atât concepția cât și metodologia prognozelor producției acestor ramuri.

În acest context complex, în elaborarea prognozei, *formularea ipotezelor de prognozare* într-o concepție științifică devine o premisă importantă, ce va influența rezultatele estimate în orizontul stabilit.

Ipotezele de prognozare, ansamblu de cerințe și premise, reflectă orientările, direcțiile și prioritățile în dezvoltarea subramurilor și produ-

selor, toate fiind cuprinse în strategia generală a dezvoltării economico-sociale. Ele au o motivare obiectivă, sînt formulate în concordanță cu cerințele legilor economice, cu realitatea existentă, cu necesitatea înțeleasă și cu posibilitățile oferite de ansamblul coerent al alocării resurselor în activitatea social-economică în perioada respectivă.

Ipotezele formulate exprimă locul și rolul ramurii industriei construcțiilor de mașini în dezvoltarea și creșterea economică, avînd ca puncte de referință gradul de dezvoltare și de satisfacere a cerințelor în perioada trecută și prezentă, gradul de eficiență a producției, tendințele rezultate din prognozele internaționale cu privire la dinamica și structura producției acestei ramuri în diferite țări și cu privire la oferta și cererea produselor sale pe piața mondială, progresul tehnic în ramură și tendințele lui în țară și pe plan mondial etc.

Caracterul științific, gradul de probabilitate al estimărilor cantitative și calitative depinde apoi de *concepția de prognozare*: explorativă, normativă sau explorativ-normativă.

Prognozele explorative sînt pe deplin posibile în toate subramurile industriei construcțiilor de mașini. Posibilitatea este dată de baza informațională existentă, de seriile de date statistice care pot fi prelucrate prin metode statistico-matematice și stabilite, prin secvențe de operații, evoluțiile posibile și probabile în orizontul prognozei. Mai mult, prognozele explorative sînt și necesare pentru că oferă variante care pot sta la baza altor previziuni opționale.

În alte cazuri, pornind și de la cerințele și stadiul planificării economico-sociale se impun prognozele normative, a căror elaborare se bazează pe predeterminarea unor mărimi cu caracter normativ opțional, de nivel, de dinamică sau și de structură. Ele sînt determinate prin metode instrumentale care prelucrează și includ informații cu privire la opțiuni și orientări ale politicii economice, cu privire la evoluția progresului tehnic, a bazei energetice și de materii prime, a pieții mondiale etc. Pentru realizarea legăturii cu stările prezente se va folosi metoda interpo-lării.

Probabilitate mai ridicată a prognozei producției considerăm că se poate obține printr-un studiu explorativ-normativ. În această concepție, pornindu-se de la adevărul că viitorul posibil se află potențial în realizările și condițiile prezente — creșterea viitorului depinde de rădăcinile prezentului — prin dezvoltarea unor secvențe de operații cantitative aplicate la informațiile existente cu privire la nivelul și dinamica producției, se vor face estimări în cîteva variante, care vor constitui un prim cadru al stărilor viitoare probabile. În continuare aceste estimări vor fi redimensionate, reorientate prin intermediul unor mărimi normative care permit o ierarhizare a dezvoltării producției ramurii, a subramurilor și produselor.

Există și o altă alternativă de prognozare a producției cu caracter posibil și dezirabil, prin aplicarea *studiului fenomenologic*. În această concepție producția construcțiilor de mașini va fi tratată în mod analitic, prin dezagregare pe subramuri, pe grupe de produse și pe produse principale. Dezagregarea pentru constituirea de subramuri și grupe de pro-

duse se poate face pornind de la caracteristicile principale ale produselor, de la caracteristicile tehnologiilor de fabricație și de la destinația lor economică. O astfel de clasificare cadru, orientativă care are caracter deschis o redăm în anexa 1.

Pe această bază structurală de ramură a producției se va putea desfășura într-o primă etapă o analiză complexă a situației existente care va evidenția gradul de dezvoltare și de satisfacere a cerințelor interne și externe, gradul de eficiență economică, corelarea cu baza energetică și de materii prime etc. Analiza va continua în scopul punerii în evidență a rolului fiecărei subramuri și grupe de produse în dezvoltarea economico-socială. Cunoașterea cerințelor noi, a sensului schimbărilor, a priorităților se poate face prin studiul legăturilor fluxurilor de intrare din prognoza macroeconomică, prognoza științei și progresului tehnic, prognoza ramurilor extractive și prelucrătoare, prognoza comerțului exterior, prognoza nivelului de trai și a altor prognoze, făcându-se o tratare în sistem, în care cunoașterea legăturilor directe și inverse are o importanță majoră.

Prognoza producției ramurii și subramurilor sale se va face într-o a doua etapă, care va avea drept corolar această analiză complexă fenomenologică. Prognozarea se va face prin utilizarea acelor modele de extrapolare care vor descrie cel mai bine evoluția viitoare, impusă ca cerință, ca o stare dezirabilă pentru orizontul stabilit și nu prin funcții rezultate din ajustarea seriilor statistice.

Variantele de prognoză a producției industriei construcțiilor de mașini pot fi prognozate — în această concepție — cu rezultate bune, cu probabilitate ridicată, în orizontul stabilit, atât prin utilizarea funcțiilor de trend cât și a celor de regresie.

În alternativa prognozării prin funcțiile de regresie, rezultatele vor fi influențate în mod hotărâtor de alegerea științifică a variabilelor independente, a evoluției lor în viitor și a modelelor de corelație și regresie.

Variabila dependentă va reflecta producția, de regulă în expresie valorică, pe structura de subramuri și chiar pe grupe de produse. Vom nota cu y producția ramurii construcțiilor de mașini, cu y_1 producția electronică și electrotehnică, cu y_2 producția de mecanică fină ș.a.m.d.

Variabilele independente se vor stabili având în vedere procesele și factorii care prin evoluția lor, prin intermediul legăturilor de corelație, vor determina modificări corespunzătoare și în producția construcțiilor de mașini. Aceste variabile pot fi: volumul investițiilor totale (X) și pe structura de ramură (x_1, x_2, \dots, x_n), fondul de consum (B), sau retribuiția medie reală (\bar{r}), sau veniturile reale totale ale populației (V_r), volumul total al comerțului exterior (CE) sau al exportului (Ex) etc. Pentru o mare parte a producției construcțiilor de mașini în locul variabilei independente, volumul investițiilor, se va putea utiliza producția ramurilor consumatoare de astfel de produse: producția industriei siderurgice (q_1), producția industriei chimice (q_2) ș.a.m.d.

Astfel :

$$y = y_1 + y_2 + \dots + y_n$$

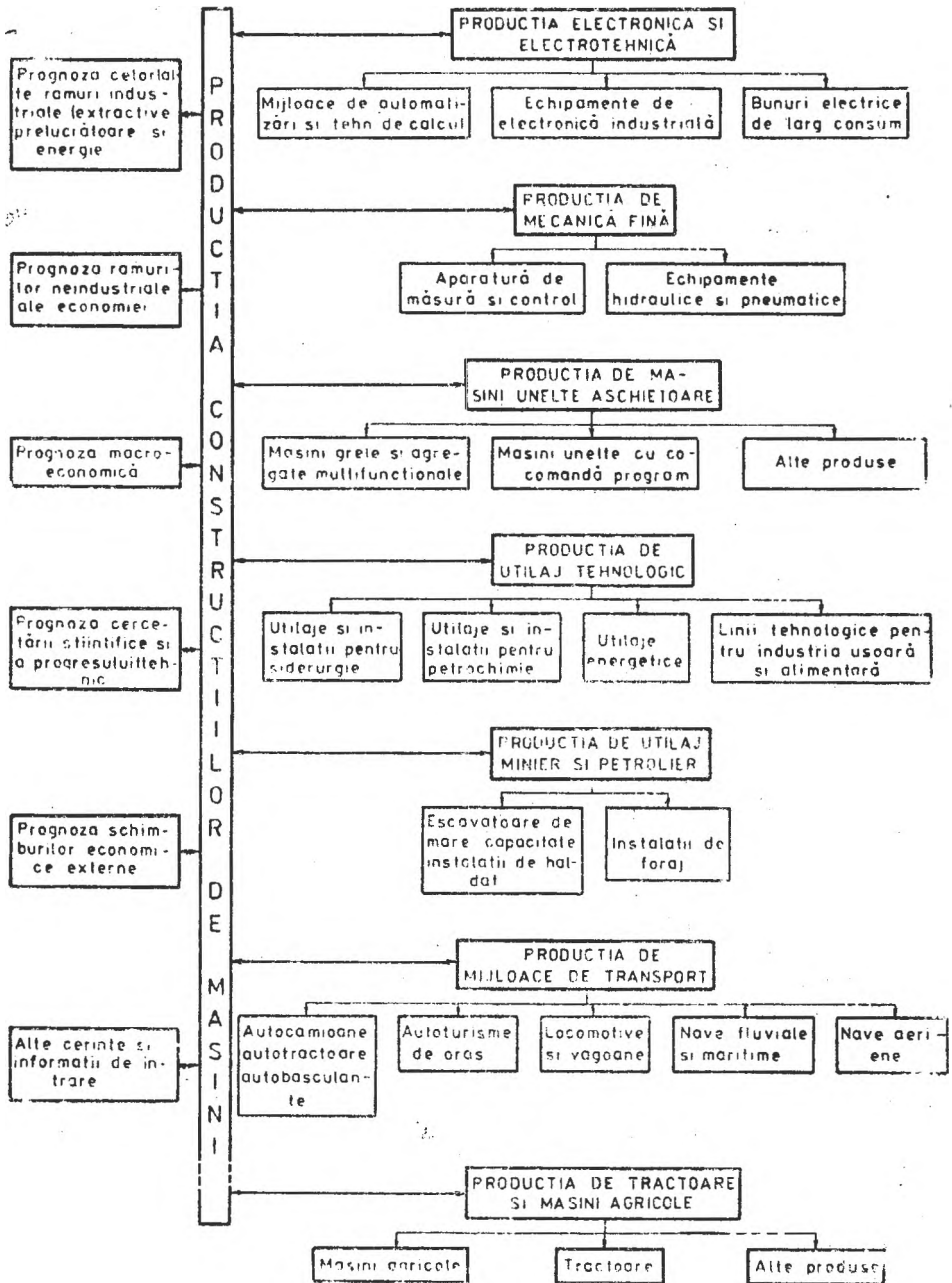

Figura 1. Clasificarea producției construcțiilor de mașini pe subramuri și grupe de produse, legături directe și inverse,

iar

$$y_1 \dots y_n = f(x_1), f(x_2) \dots f(x_n); f(B); f(CE) \text{ și (sau)} \\ f(q_1), f(q_2) \dots f(q_n)$$

Pentru folosirea acestor modele de corelație și regresie se impun *prognoze în amonte* a tuturor variabilelor independente.

Prognoza producției ramurii industriei construcțiilor de mașini și subramurilor sale se poate face și prin utilizarea modelelor de tipul funcțiilor de producție, în care forța de muncă, fondurile fixe și progresul tehnic autonom vor fi principalele variabile independente.

În logica prognozei producției industriei construcțiilor de mașini un loc important revine prognozelor produselor din fiecare subramură și grupe de produse folosind indicatorii: volumul producției — cel puțin pentru produsele principale —, nivelul tehnic al produselor, consumul de materii prime și în special de metal, costul de producție și prețul de producție etc. Pentru elaborarea acestor prognoze cunoașterea situației existente cu privire la gradul de acoperire a cerințelor economiei cu producția proprie a industriei construcțiilor de mașini, calitatea și eficiența produselor în exploatare, nivelul tehnic al acestora apreciat prin intermediul parametrilor și caracteristicilor tehnico-funcționale, gradul de eficiență al producției la producător, ca și alte astfel de elemente, constituie premise importante pentru formularea ipotezelor de prognoză și a strategiei de urmat.

Prognoza modernizării și perfecționării caracteristicilor și performanțelor produselor și a orizontului acestora prezintă un interes major și o importanță incontestabilă. Probabilitatea estimărilor va fi influențată de rezultatele cercetării științifice și inovării tehnologice, de baza materială necesară pentru asimilare și introducere în fabricație etc., de unde apare necesitatea elaborării în sistem a tuturor acestor prognoze. Rezultatele prognozelor vor fi influențate și de alegerea și folosirea corectă a metodelor și tehnicilor de prognoză, de informația existentă, de priceperea și simțul previzional al specialiștilor. În continuare vom prezenta o prognoză a evoluției nivelului tehnic al unui produs caracterizat printr-o singură caracteristică — randamentul în exploatare —, folosind *metoda extrapolării pe curba înfășurătoare*.

În prognozele progresului tehnic, a perfecționării și modernizării caracteristicilor și performanțelor produselor, extrapolarea înfășurătoarelor poate furniza rezultate cu probabilități ridicate. În esență, aplicarea acestor metode se bazează pe postulatul că performanțele tehnico-economice principale ale produselor se caracterizează printr-o succesiune de inovări care au un ritm aproximativ constant în timp. Evoluția din trecut poate constitui un model satisfăcător pentru estimările viitoare ale performanțelor probabile, cu condiția ca în orizontul prognozei să nu apară modificări radicale sub influența unor factori exogeni.

În studiul previzional al perfecționării unui produs din industria construcțiilor de mașini, a cărei caracteristică principală tehnico-econo-

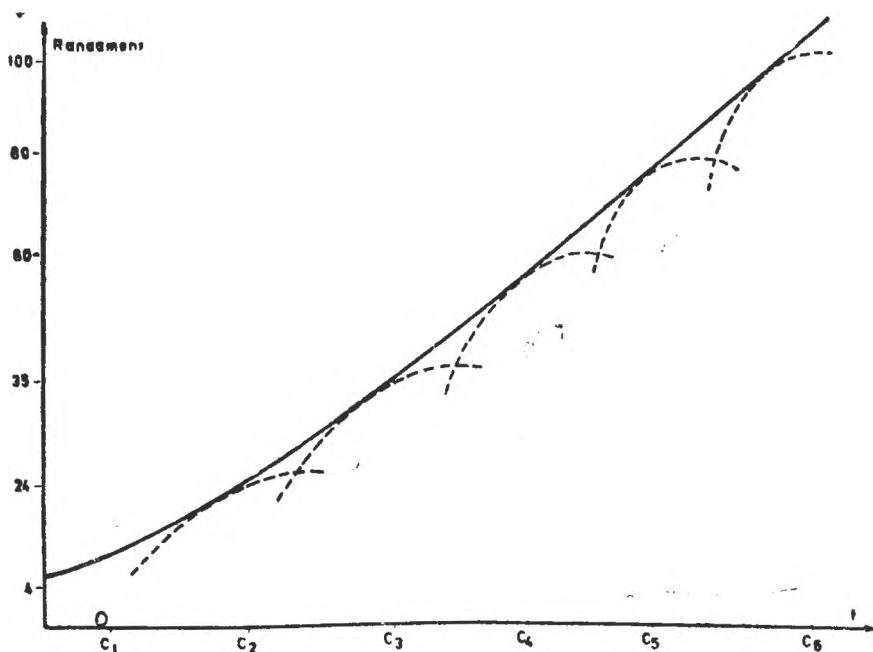

Fig. 1. Extrapolarea pe curba înfășurătoare a modernizării produsului „C” prin caracteristica randament în exploatare.

mică este randamentul în exploatare, exprimat prin cantitatea de materie primă prelucrată în unitatea de timp (Kg/h), extrapolarea pe curba înfășurătoare este pe deplin aplicabilă, cu atât mai mult cu cât se manifestă un ritm relativ constant al modificării caracteristicii respective, așa cum rezultă din fig. 1.

Curba tangentă în punctele ce reprezintă randamentul produsului „C” este o înfășurătoare de speța a II-a. Din evoluția retrospectivă a randamentului produsului C rezultă că tendința probabilă este o curbă logistică de forma:

$$\frac{1}{y} = K + ab^t$$

unde :

- y — reprezintă variabila randament ;
- K, a și b — reprezintă parametrii ce urmează a se determina ;
- t — reprezintă timpul

Determinarea parametrilor K, a și b se face prin metoda punctelor alese. Se aleg trei ani echidistanți între ei: t_1, t_2, t_3 . Pentru fiecare an se ia nivelul caracteristicii studiate obținându-se trei perechi de forma:

$$((t_i, y_i) \quad i = 1, 3)$$

Perechile de valori se înlocuiesc în ecuația curbei logistice, obținându-se un sistem de trei ecuații cu trei necunoscute. Pentru produsul luat în studiu perechile de valori vor fi formate din: caracteristica „randamentul în exploatare” realizat la produsul C_3 , C_4 , C_5 și anii corespunzători intrării lor în fabricație:

$$(t_1, 35)$$

$$(t_2, 60)$$

$$(t_3, 80)$$

Înlocuind perechile de valori în ecuația curbei logistice obținem sistemul de ecuații:

$$\frac{1}{35} = K + ab$$

$$\frac{1}{60} = K + ab^2$$

$$\frac{1}{80} = K + ab^3$$

și prin rezolvarea lui determinăm valorile parametrilor:

$K = -0,102$; $a = 0,158$; $b = 0,909$. Ecuația curbei logistice este:

$$\frac{1}{y} = -0,102 + 0,158 \cdot 0,909^x$$

Pentru noul produs sau pentru produsul modernizat se poate estima cu ajutorul ecuației randamentul probabil utilizând ecuația:

$$\frac{1}{y} = K + a \cdot b^x$$

$$\frac{1}{y} = -0,102 + 0,158 \cdot 0,909^x$$

$$y = 100 \text{ Kg/h}$$

La acest randament se poate ajunge, conform periodicității de pînă acum, aproximativ după 5—6 ani de la intrarea produsului C_5 în fabricație (acesta fiind planificat a intra în fabricație în anul 1984—1985), adică în anul 1990, cînd se va asimila produsul C_6 redat și în fig. 1.

Prognoza oferă una sau mai multe variante ale progresului tehnic materializat în produse noi sau produse modernizate, inclusiv anul apariției evenimentului respectiv. Utilitatea unor astfel de prognoze este incontestabilă pentru multiple domenii ale planificării economico-sociale.

CONSIDÉRATIONS MÉTHODOLOGIQUES CONCERNANT L'ÉLABORATION
DE LA PROGNOSE DE LA PRODUCTION DANS L'INDUSTRIE DE
CONSTRUCTION DE MACHINES

(Résumé)

Dans cette étude, on présente les principales considérations concernant la méthodologie de la prognose de production, le contenu des hypothèses de prognose, les conceptions de prognose etc., tout en accordant une importance accrue à la conception phénoménologique. Dans la partie finale de l'étude, on élabore une prognose de progrès technique d'un produit, en utilisant la méthode de l'extrapolation sur courbe enveloppante.

CONSIDERAȚII PRIVIND REFLECTAREA ÎN CONTABILITATE A CHELTUIELILOR NEECONOMICOASE LA ÎNȚEPRINDERILE INDUSTRIALE

IACOB PETRU PÂNTEA

În întreprinderile industriale, pe lângă cheltuielile de producție necesare executării producției, datorită nerespectării uneori a procesului tehnologic de producție, a disciplinei contractuale, a regulilor de păstrare și manipulare a materiilor și materialelor etc. au loc o serie de cheltuieli neproductive, numite și cheltuieli neeconomicoase, care influențează în sens nefavorabil rentabilitatea unităților.

Sub raport social, cheltuielile neeconomicoase nu sînt necesare, nu sînt creatoare de valoare ci consumatoare ale ei. Din această cauză cheltuielile neeconomicoase nu se antecalculează, respectiv nu se planifică, dar sînt avute în vedere la determinarea indicatorilor efectivi ai activității unităților industriale.

Cunoașterea mărimii cheltuielilor neeconomicoase, a cauzelor care le generează și a căilor care duc la prevenirea formării lor, necesită definirea cu precizie a conținutului lor, a identificării locurilor unde apar și a reflectării lor cit mai adecvate în contabilitate. Pentru identificarea locurilor unde apar este necesar ca ele să fie categorisite după unele criterii bine definite. În această privință pot fi folosite următoarele criterii de clasificare a cheltuielilor neeconomicoase:

1. În raport cu legăturile pe care le au în procesul de producție și cu posibilitățile identificării lor pe obiecte de calculație distingem:

— cheltuieli provocate de rebuturi, care în cea mai mare parte sînt legate de desfășurarea procesului de producție și care pot fi identificate direct pe obiectele de calculație;

— cheltuieli generate de deficiențe în organizarea și desfășurarea procesului de producție, care se manifestă sub forma unor cheltuieli indirecte.

2. După locul de înregistrare a cheltuielilor neeconomicoase, acestea pot fi: cheltuieli neeconomicoase înregistrate la nivelul întreprinderii, ce fac parte din categoria cheltuielilor generale ale întreprinderii sau a rezultatelor financiare și cheltuieli neeconomicoase înregistrate la nivel de secție, ce fac parte fie din categoria cheltuielilor directe ale secțiilor de fabricație, fie din categoria cheltuielilor comune secțiilor.

3. După conținutul economic și natura muncii consumate deosebim:

— cheltuieli neeconomicoase care conțin elemente de muncă materială, adică cheltuieli neproductive legate de consumul mijloacelor de muncă și a obiectelor muncii și cheltuieli neeconomicoase care conțin elemente legate de munca vie, respectiv cheltuielile neproductive legate de utilizarea forței de muncă.

4. După cauza apariției lor, distingem cheltuieli neeconomice generate de cauze externe, respectiv de factori din afara întreprinderii industriale, și cheltuieli neeconomice generate de cauze interne ale întreprinderii.

5. După locul unde apar putem avea cheltuieli neeconomice apărute în procesul aprovizionării, în procesul producției și respectiv în procesul desfacerii.

6. După componența lor și gradul de omogenitate se întilnesc cheltuieli neeconomice simple, care dețin o singură categorie de consumuri și cheltuieli neeconomice complexe, care cuprind mai multe categorii de consumuri, respectiv mai multe cheltuieli neeconomice simple.

7. După modul în care se includ în rezultatele activității întreprinderii distingem: cheltuieli neeconomice incluse în costul producției industriale și cheltuieli neeconomice incluse direct asupra rezultatelor financiare.

În strînsă concordanță cu clasificarea cheltuielilor neeconomice se află metodologia de reflectare a lor în contabilitate. În cele ce urmează dorim să prezentăm actuala metodologie de înregistrare în contabilitatea întreprinderilor industriale a cheltuielilor neeconomice, urmînd ca în final să semnalăm neajunsurile acestora și implicit propunerile care să conducă la îmbunătățirea metodologiei respective.

Prezentarea cheltuielilor neeconomice ale întreprinderilor industriale o vom face în ordinea conturilor unde acestea apar, în final, înregistrate.

a) *Cheltuieli neeconomice privitoare la aprovizionarea materialelor.* Se referă, în primul rînd, la pierderile de materiale perisabile pe timpul transportului peste normele admisibile, care în practica unităților economice se înregistrează, în cazul în care nu sînt imputabile, la contul 204.03 „Alte cheltuieli de aprovizionare“.

Mai apar, în al doilea rînd, cheltuieli neeconomice generate de cumpărarea de materiale la prețuri mai mari decît cele practicate în mod obișnuit, respectiv a celor de producție sau de livrare. Așa este cazul unor materiale cumpărate de la fondul pieții la prețuri cu amănuntul.

Diferențele în plus la prețurile de cumpărare a unor astfel de materiale se înregistrează la contul 204.09 „Diferențe între prețurile de înregistrare și prețul de facturare al materialelor“.

În sfîrșit, în sfera aprovizionărilor de materiale mai pot apare unele cheltuieli privind efectuarea de transporturi cu mijloace mai scumpe sau de la distanțe mai mari decît cele normale, care se pot datora unor cauze multiple, uneori obiective pentru unități, și care se înregistrează, împreună cu alte cheltuieli normale de aprovizionare, la contul 204.01 „Cheltuieli de transport, încărcare și descărcare“.

b) *Pierderi din rebuturi.* Se consideră rebuturi din producție acele produse, semifabricate, piese, subansamble și lucrări care nu corespund calitativ, parțial sau total, standardelor sau condițiilor tehnice stabilite. În funcție de caracterul defectelor constatate, rebuturile sînt: *parțiale*, care mai pot fi recondiționate sau *totale*, cînd produsele în cauză nu pot

fi folosite în starea în care se găsesc și a căror recondiționare este imposibilă din punct de vedere tehnic sau nu este convenabilă din punct de vedere economic. De asemenea, după locul unde se constată, rebuturile pot fi: *interne*, când se constată în întreprindere înainte de expedierea producției către beneficiari sau *externe*, depistate după vânzarea produselor, la cumpărători. Pentru colectarea cheltuielilor efective privind rebuturile, a recuperărilor pe seama producției rebutate și a determinării pierderii efective din rebuturi, se folosește, după cum se știe, contul sintetic 541 „Rebuturi sau remanieri“.

Cheltuielile neeconomice din rebuturi se referă numai la pierderile efective din rebuturi care se determină în felul următor:

— la valoarea rebuturilor totale interne și externe se adaugă cheltuielile de recondiționare a rebuturilor parțiale interne și externe;

— din suma astfel obținută se scad: valoarea de recuperare a materialelor ce se pot obține din produsele definitiv rebutate, apoi sumele imputate vinovaților pentru rebuturi și sumele ce urmează a se încasa de la furnizori pentru livrarea de materiale și semifabricate de proastă calitate, în urma cărora au luat naștere rebuturile.

Sumele astfel determinate, reprezentând pierderi din rebuturi se înregistrează în final asupra contului 500 „Cheltuielile producției de bază“, pe obiecte de evidență și calculație și, în cadrul acestora, la articolul de calculație „pierderi din rebuturi“.

c) *Cheltuieli neeconomice din sectorul desfacerii producției.* Asemenea cheltuieli apar în mai mică măsură decât cele apărute în alte sectoare de activitate a întreprinderilor iar delimitarea lor față de cheltuielile productive este mai greoaie și adesea discutabilă. După părerea noastră, în categoria cheltuielilor neeconomice din sectorul desfacerii pot fi încadrate: locațiile C.F.R. pentru staționarea vagoanelor din cauza neîncărcării lor la timp, penalizări pentru renunțarea la vagoanele C.F.R. închiriate și destinate transportului de produse pentru export, utilizarea unor mijloace de transport mai scumpe decât cele inițial destinate etc. Aceste cheltuieli, în situația în care nu sînt imputabile, se înregistrează după caz la conturile 501.0.01 „Cheltuieli de transport manipulare“ (la intern); 501.1.02 „Cheltuieli de transport pe parcurs intern, manipulare, depozitare, sortare, recondiționare și vămuire“ (la export) și 501.1.06 „Cheltuieli neproductive la export“.

d) *Cheltuieli neeconomice ale secțiilor principale de producție*, care se colectează la o grupare distinctă a cheltuielilor comune secțiilor și anume 520.22 „Cheltuieli neproductive (neimputabile)“ și se referă la:

— Pierderi din întreruperi din cauze interne (cont analitic 520.22.02), provenite din opriri parțiale sau totale a lucrului în secții, opriri ce generează unele cheltuieli ca: retribuția de bază a muncitorilor direct productivi cuvenită pe timpul întreruperii, impozitul pe retribuții și contribuțiile asupra acestor retribuții, energia și combustibilul consumate neeconomic în timpul întreruperilor, materiile și materialele pierdute de pe urma întreruperilor.

— Pierderi din casarea și declasarea elementelor mijloacelor circulante ale secției (cont analitic 520.22.03) în care se cuprinde: valoarea materiilor, materialelor, producției neterminate și semifabricatelor din secție casate — mai puțin valoarea materialelor recuperate —, diferența dintre prețul inițial și cel rezultat în urma declasării la materialele din secție, diferența dintre costul efectiv și costul rezultat în urma declasării producției neterminate și semifabricatelor din secție.

— Lipsuri de inventar la mijloacele circulante ale secției peste normele legale de perisabilități (cont analitic 520.22.04) la care se înregistrează, în primul rînd, lipsurile (mai puțin plusurile) de materiale, de producție proprie peste normele admise, care nu pot fi imputate vinovaților. În al doilea rînd se înregistrează la acest analitic pierderile din deteriorarea acestor valori materiale care nu provin din vina unor persoane.

— Alte cheltuieli neproductive ale secției (cont analitic 520.22.09) ce se referă la acele cheltuieli neeconomicoase ale secției care nu se pot încadra în celelalte conturi analitice amintite.

e) *Cheltuieli neeconomicoase ale secțiilor auxiliare.* Sint, în general, aceleași care apar și la secțiile principale de fabricație (punctul „d” de mai sus) și se înregistrează la contul 510 „Cheltuielile activităților auxiliare”, care, de regulă, nu se desfășoară pe analitice.

f) *Cheltuieli neeconomicoase ale întreprinderii,* ce privesc întreaga unitate și se înregistrează la contul 521 „Cheltuieli generale ale întreprinderii”. În general sint aceleași ca și cheltuielile neeconomicoase ce apar la nivelul secțiilor principale și auxiliare. Se înregistrează la următoarele conturi analitice:

— 521.22.02. „Pierderi din întreprinderi din cauze externe”.

— 521.22.03 „Lipsuri de inventar la mijloacele circulante din magaziile unității, peste normele legale de perisabilități”.

— 521.22.04 „Pierderi din casarea și declasarea mijloacelor circulante din magaziile unității”.

— 521.22.09. „Alte cheltuieli neproductive.

g) *Cheltuieli neeconomicoase suportate direct pe seama rezultatelor financiare,* ce se referă la amenzile și penalitățile plătite de unitățile industriale ca o consecință a unor încălcări ale disciplinei financiare, a deficiențelor în gospodărirea valorilor materiale și bănești. În cazul în care ele nu se datoresc vinovăției unor persoane, acestea se consideră cheltuieli neeconomicoase și se suportă din beneficiile întreprinderii, înregistrîndu-se la conturile analitice 750.31 „Alte beneficii și pierderi din anul curent” și 750.32 „Alte beneficii și pierderi din anii precedenți”.

Din cele expuse rezultă că înregistrarea în contabilitate a cheltuielilor neeconomicoase se face la o multitudine de conturi sintetice și analitice precum și faptul că unele se cuprind în contul producției industriale, iar altele direct asupra rezultatelor financiare finale. După părerea noastră, această metodologie prezintă o serie de neajunsuri dintre care semnalăm următoarele:

— dispersarea înregistrării lor pe un număr prea mare de conturi generează greutate în urmărirea prevenirii și lichidării lor;

— o parte din cheltuielile neeconomice, cum ar fi cele din sectoarele aprovizionării și desfacerii, se înregistrează la conturi analitice unde se înregistrează și cheltuieli productive, scăpând astfel controlului urmăririi lor;

— o altă parte a cheltuielilor neeconomice nu se urmăresc pe conturi analitice, cum sînt cele ale secțiilor auxiliare, iar altele, chiar dacă se înregistrează la analitice distincte, cazul amenzilor și penalităților, nu se detaliază în suficientă măsură în funcție de cauzele producerii lor;

— actuala concepție potrivit căreia unele cheltuieli neeconomice se suportă pe seama contului producției industriale iar altele direct pe seama rezultatelor financiare nu-și poate găsi o justificare economică argumentată științific.

Pentru înlăturarea neajunsurilor semnalate propunem luarea în discuție a posibilității înregistrării tuturor cheltuielilor neeconomice la un singur cont sintetic, care ar putea fi 754 „Cheltuieli neeconomice”. Acesta ar urma să se defalce pe conturi analitice neoperative, care să reflecte locurile unde se produc cheltuielile respective, în cadrul cărora să se prevadă alte conturi analitice de grad inferior, operative din punct de vedere contabil, care să prezinte asemenea cheltuieli pe o structură cât mai detaliată, după cum urmează:

754 „Cheltuieli neeconomice”

754.1 „Cheltuieli neeconomice ale sectorului de aprovizionare”

754.1.01. „Perisabilități peste normele admisibile pe timpul transportului”

754.1.02. „Diferențe provenite din cumpărarea de materiale la prețuri mai mari decît cele de înregistrare”

754.1.03. „Cheltuieli neeconomice provenite din folosirea de mijloace de transporturi mai scumpe sau din aprovizionări de la distanțe mai mari decît cele normale”

754.1.09. „Alte cheltuieli neeconomice de aprovizionare”

754.2 „Cheltuieli neeconomice ale secțiilor principale de fabricație”

754.2.01. „Pierderi din întreruperi din cauze interne”

754.2.02. „Pierderi din casarea și declasarea elementelor mijloacelor circulante ale secției”

754.2.03. „Lipsuri de inventar la mijloacele circulante ale secției peste normele legale de perisabilități”

754.2.09. „Alte cheltuieli neeconomice ale secției”

754.3 „Cheltuieli neeconomice ale secțiilor auxiliare”

754.3.01. „Pierderi din întreruperi din cauze interne”

754.3.02. „Pierderi din casarea și declasarea elementelor mijloacelor circulante ale secției”

754.3.03. „Lipsuri de inventar la mijloacele circulante ale secției, peste normele legale de perisabilități”

754.3.09. „Alte cheltuieli neeconomice ale secției”

754.4 „Cheltuieli neeconomice ale întreprinderii”

- 754.4.01. „Pierderi din întreruperi din cauze externe”
- 754.4.02. „Lipsuri de inventar la mijloacele circulante din magazinele unității peste normele legale de perisabilități”.
- 754.4.03. „Pierderi din casarea și declasarea mijloacelor circulante din magazinele unității”.
- 754.4.09. „Alte cheltuieli neproductive ale unității”.
- 754.5 „Pierderi din rebuturi”
 - 754.5.01. „Pierderi din rebuturi totale interne”
 - 754.5.02. „Pierderi din rebuturi totale externe”
 - 754.5.03. „Pierderi din rebuturi parțiale interne”
 - 754.5.04. „Pierderi din rebuturi parțiale externe”
- 754.6 „Amenzi și penalități”
 - 754.6.01. „Penalități pentru neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a obligațiilor contractuale”
 - 754.6.02. „Penalități pentru depășirea termenelor de încărcare și descărcare a vagoanelor”
 - 754.6.03. „Contrastalii”
 - 754.6.04. „Dobânzi pentru credite nerambursate la scadență”
 - 754.6.05. „Penalități pentru nevărsarea amortizării la termen”
 - 754.6.06. „Majorări de întârziere pentru nerambursarea la termen a sumelor datorate bugetului statului”
 - 754.6.07. „Penalități pentru depășirea cotelor de energie și gaze naturale”
 - 754.6.08. „Amenzi în legătură cu folosirea terenurilor”
 - 754.6.09. „Alte amenzi și penalități”.

În legătură cu repartizarea contului 754 „Cheltuieli neeconomice” propunem ca întreaga valoare a acestor cheltuieli să se repartizeze lunar direct asupra contului 750 „Beneficii și pierderi” la contul analitic 750.27 „Pierderi din cheltuieli neeconomice”. Față de actuala metodologie, propunerea de mai sus nu are în vedere ca o parte din cheltuielile neeconomice să se includă în cheltuielile de producție iar altele asupra rezultatelor financiare, ci întreaga lor valoare să formeze o poziție distinctă în cadrul rezultatelor financiare. Ne argumentăm propunerea respectivă astfel:

— toate cheltuielile neeconomice, sub raport social-economic, nu sînt necesare producției, nu sînt creatoare de valoare ci consumatoare ale ei;

— nefiind cheltuieli socialmente necesare nici una din aceste consumațiuni de valori n-ar trebui cuprinse în costurile de producție;

— fiind concentrate într-un singur cont, întreprinderile pot să le cunoască mai bine și ar fi mai direct cointeresate în reducerea lor deoarece afectează partea din beneficiu ce se repartizează pe destinațiile sale;

— se creează posibilitatea ca ele să fie mai evident avute în vedere ca surse ce pot duce la sporirea fondurilor proprii ale unităților ce se formează pe seama beneficiului;

— se asigură și o mai reală comparabilitate între costul planificat al produselor, unde cheltuielile neeconomice nu se cuprind nici în

prezent, și costul efectiv al acestora, care ar fi degrevat de asemenea cheltuieli ce nu sînt legate direct de activitatea productivă, normală, a unităților.

CERTAINES OBSERVATIONS CONCERNANT LA COMPTABILITÉ DES
DÉPENSES DE PRODUCTION PEU ÉCONOMIQUES DANS LES ENTREPRISES
INDUSTRIELLES

(Résumé)

Compte tenu de l'apparition du phénomène de gaspillage dans l'activité économique de certaines entreprises, l'auteur de cette étude en donne certaines précisions qui concernent le contenu des dépenses gaspillées, l'identification de celles-ci sur leurs lieux d'apparition ainsi que leur reflet dans la comptabilité.

L'auteur de l'étude ci-dessus donne également certaines suggestions méthodologiques concernant l'amélioration de la compatibilité des dépenses de production gaspillées, et qui aient des conséquences directes sur le bénéfice.

PREMISELE ȘI PROBLEMATICA LUCRULUI LA MAI MULTE MAȘINI

EUGEN KEREKES, DUMITRU PURDEA

Progresul tehnic contemporan concretizat — între altele — în folosirea pe scară tot mai largă a mașinilor semiautomate și automate, crează suportul pentru reducerea în proporții crescînde a muncii manuale, a timpilor de intervenție și supraveghere ai executanților. Utilizarea în mod eficient a timpului de lucru al muncitorului — în condițiile cînd prin automatizarea producției crește timpul de așteptare al acestuia — conduce la necesitatea organizării lucrului la mai multe mașini (polideservirea).

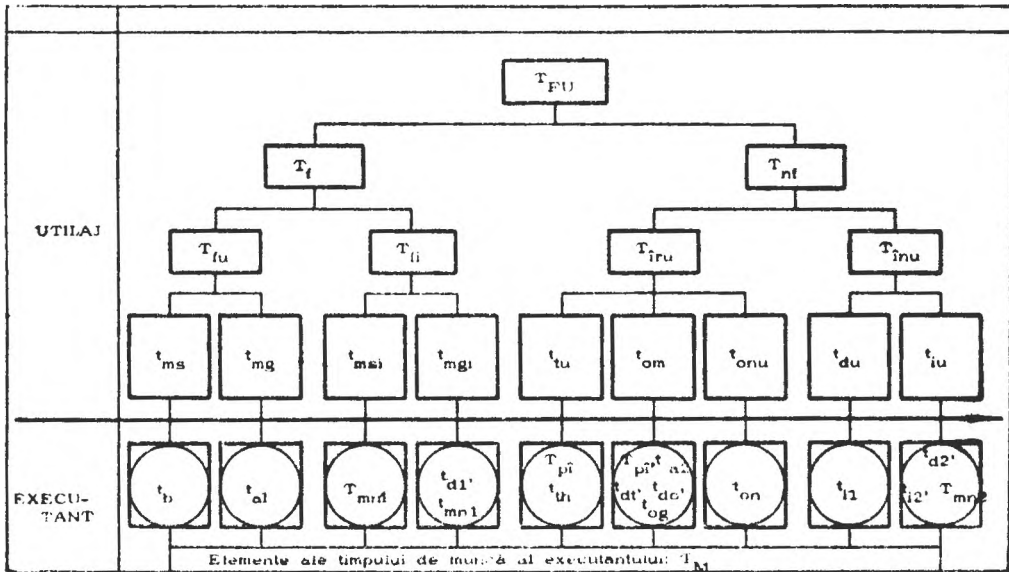
Aplicarea acestei forme de organizare a muncii este în funcție de caracterul procesului tehnologic și de existența anumitor corelații între consumurile de timp ce apar în cazul polideservirii. De asemenea se presupune realizarea unor premise economice, tehnice și organizatorice. Principalele premise economice constau în asigurarea folosirii întregale a timpului de lucru al muncitorilor și evitarea întreruperilor netehnologice în funcționarea utilajelor, pentru menținerea indicelui de utilizare al mașinilor. Aceasta impune existența unor raporturi corespunzătoare între timpul automat de funcționare a mașinii și timpii manuali la operațiile ce se execută pe mașini. În plus, trebuie menținută o intensitate normală în muncă, prin aplicarea principiilor și cerințelor ergonomiei.

În studiul polideservirii se pornește de la interacțiunea executantului cu utilajul în desfășurarea procesului de producție, așa cum rezultă din *schema 1 „Interacțiunea: executant-utilaj în procesul de producție“*. Avînd în vedere structura uzuală (vezi STAS 6909—75 Organizarea și normarea muncii. Terminologie) a timpului de folosire a utilajului se propune o nouă structurare care vizează reflectarea mai analitică a consumurilor inutile în funcționarea mașinii și mai ales a întreruperilor justificate (reglementate) necesare pentru desfășurarea normală a procesului de producție. De asemenea, se corelează consumurile de timp de pe ultimul nivel de detaliere al utilajului cu mărimile corespunzătoare din structura timpului de muncă al executantului, mărimi ce cuprind și elemente noi față de metodologia în vigoare (vezi STAS 6909—75) a acelorasi consumuri.

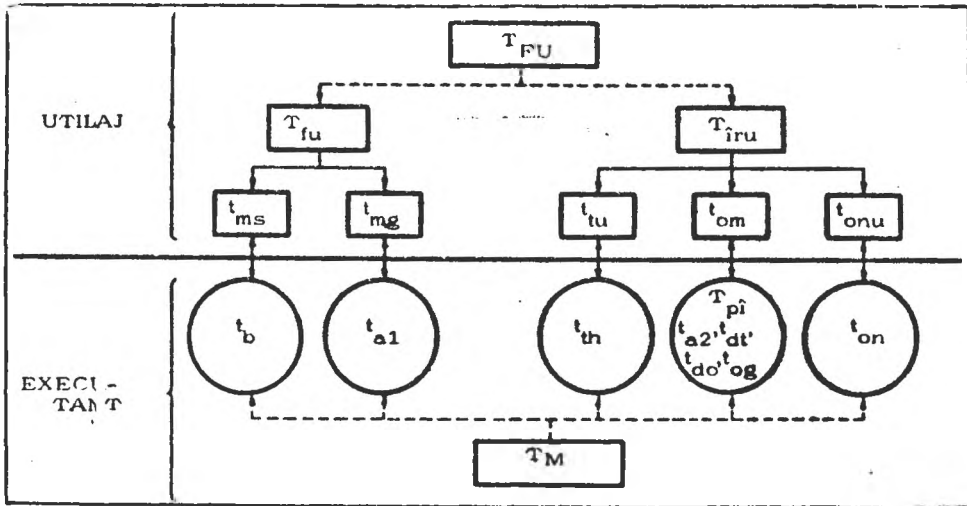
Corelarea între consumurile analitice de timp ale mașinii și cele corespunzătoare ale muncitorului crează suportul pentru analiza detaliată a timpului de folosire a utilajului, respectiv a timpului de lucru al executantului, precum și pentru identificarea elementelor ce apar în analiza polideservirii.

Pentru studiul lucrului la mai multe mașini, potrivit *schemei 2 „Elemente necesare în analiza polideservirii“*, intră în calcule, pentru utilaj, timpul de funcționare utilă (mers în sarcină, respectiv în gol) și timpul

Schema 1. Interacțiunea: executant-utilaj în procesul de producție

Schema 2, Elemente necesare în analiza polideservirii

întreruperilor reglementate în funcționarea acestuia (întreruperile din motive de organizare a muncii și cele corespunzătoare repausului pentru odihnă ale muncitorului). La executant se inventariază consumurile de timp corespunzătoare (corelate) referitoare la: timpul de bază; timpul ajutător, defalcat; timpul de pregătire și încheiere; timpul de deservire

Schema 3. Conținutul și consumul de timp în cazul polideservirii

UTILAJ	$t_m = t_c$										
	t_f					t_{intr}					
	t_{fs}		t_{sf}			t_p		t_{if}			
	$t_{mec,a}$		$t_{man,mec}$			$t_{man,opr}$					
	$T_{fu} = t_{mec}$					T_{iru}					
EXECUTANT	$t_{a\bar{s}}$		t_{ex}								
	"		t_{sfu}		t_t	t_{iv}			t_{supl}		
	"		t_{bf}	t_{af}	t_{a1}	t_{a2}	t_{b2}	t'_{om}		t'_{onu}	
	"		t_{bf}	t_{a1}		t_{a2}	t_{b2}	t'_{pi}	t'_{dt}	t'_{do}	t'_{on}

al locului de muncă; timpul de odihnă și necesități fiziologice. Nu este necesar a se cuprinde în analiză — dintre elementele schemei 2 — timpul de intreruperi condiționat de tehnologie pentru utilaj, respectiv timpul de intreruperi condiționat tot de tehnologie pentru executant.

Conținutul terminologiei diferitelor consumuri de timp ce apar în cazul polideservirii, paralelismele și corelațiile cantitative, respectiv calitative dintre acestea, sînt propuse în continuare în *schema 3 „Conținutul și consumurile de timp în cazul polideservirii“*. Se constată și apariția unor consumuri de timp noi, necuprinse în schemele anterioare. Este vorba de: timpul de interferență¹, care pentru muncitor are corespondent în timpul executantului — t_{ex} —; timpul de trecere al muncitorului de la o mașină la alta a completului de polideservire, care este de fapt un timp ajutător suprapus cu funcționarea utilă a mașinii, deoarece se repetă identic la fiecare ciclu al polideservirii, făcînd parte din — t_{a1} —; timpul de așteptare al muncitorului — $t_{a\bar{s}}$ — suprapus cu timpul mecanic automat, el fiind de fapt un timp de intrerupere în muncă, condiționat de tehnologie și organizarea muncii.

Considerăm că (vezi *Metodologia privind organizarea și normarea muncii pentru lucrul la mai multe mașini*, Ministerul Muncii, 1979) în timpul de lucru al executantului nu poate fi cuprins timpul de așteptare al acestuia, timp care poate exista și după introducerea polideservirii — mărimea lui fiind, evident, mult mai mică — fiindcă reprezintă o între-

¹ Timpul de interferență — t_{if} — reprezintă o așteptare a mașinii din completul de polideservire cauzată de suprapunerea în timp a necesității de intervenție a executantului la cel puțin două mașini. De regulă aceste așteptări au caracter determinist în unele procese tehnologice (exemplu industria constructoare de mașini) sau probabilistic (exemplu industria ușoară).

rupere în muncă condiționată de organizare (suprapusă cu funcționarea automată a mașinii). El urmează a fi cuprins numai în norma de timp a executantului ca un timp de întreruperi reglementate, mărimea sa fiind invers proporțională cu numărul de mașini grupate pentru servire simultană.

Analiza în detaliu a semnificației consumurilor de timp, a corelațiilor dintre ele, prezente în schema 3, asigură o bază de pornire în cercetarea soluțiilor de organizare a muncii specifice lucrului la mai multe mașini.

Studiul consumurilor de timp ale executantului în cazul polideservirii conduce la obținerea unor variante de organizare sintetizate în *schema 4* intitulată „Soluții de organizare a muncii”.

Prima variantă de organizare urmărește creșterea gradului de ocupare al executantului prin reducerea timpilor de așteptare (cînd mașina funcționează automat) el primind spre deservire simultană încă — cel puțin — o mașină. Se asigură și o îmbunătățire a structurii timpului de lucru al acestuia, prin creșterea ponderii timpului operativ.

În varianta a doua se urmărește creșterea gradului de ocupare al muncitorului prin suprapunerea unor activități de deservire a locului de muncă cu timpul de funcționare automată al mașinii. Dar în această situație nu se utilizează în mod calitativ forța de muncă calificată sau înalt calificată.

Varianta a treia de organizare asigură — cantitativ și calitativ — sporirea posibilităților de polideservire, timpii de deservire a locului de muncă fiind transferați personalului auxiliar, astfel încît timpul de lucru al executantului la o mașină se reduce. Se creează posibilitatea de a deservi simultan mai multe mașini față de prima variantă, iar structura timpului de lucru al muncitorului calificat se caracterizează prin ponderea cea mai mare pe care o are timpul operativ.

Schema 4. Soluții de organizare a muncii

Variantă	Activități executate în cadrul unui "t _c "		P o s i b i l i t ă ț i	
I	t _{aș}		t _{ex}	Studiul polideservirii
II	t' _{aș}	t _{supl.}	t' _{ex}	Suprapunerea unor activități peste timpul de funcționare automată
III	t' _{aș}		t' _{ex}	Transferul unor activități la alți lucrători și studiul polideservirii
<p>Varianta conduce la)</p> <ol style="list-style-type: none"> I. Studiul posibilităților de polideservire pentru creșterea gradului de ocupare a executantului II. Creșterea gradului de ocupare a executantului și restrîngerea posibilităților de polideservire III. Studiul posibilităților sporite (cantitativ și calitativ) de polideservire și creșterea gradului de ocupare a executantului 				

Ori care din variantele de polideservire menționate conduc la o creștere substanțială a productivității muncii. Dacă nu se apelează la personal auxiliar și nu apar timpi de interferență, prin trecerea la lucrul la două mașini productivitatea muncii se dublează, la trei mașini se triplează etc.

Sînt situații cînd din lipsă de forță de muncă calificată, cerută de utilajele în cauză, pentru creșterea gradului de ocupare a executanților existenți și pentru funcționarea întregului parc de mașini instalat, se poate apela la polideservire chiar dacă apar — din această cauză — timpi de interferență. Pierderile de producție sînt nesemnificative, în acest caz, față de situația cînd unele utilaje instalate nu produc din lipsă de personal calificat care să le deservească. Mai mult, acesta poate constitui o sursă de încadrare în normativul de personal calificat, stabilit prin cifrele de plan.

Polideservirea contribuie, de asemenea, la îmbunătățirea diviziunii și cooperării în muncă, la creșterea gradului de specializare al executanților și perfecționarea metodei de muncă a acestora.

Problematica lucrului la mai multe mașini — prezentată mai sus — constituie fundamentul pentru calculele analitice necesare determinării numărului optim de mașini pentru deservire simultană de către un executant (individual sau colectiv), în principal la procesele de producție în care intervențiile executantului, de-a lungul ciclului polideservirii, au caracter regulat. Simbolurile preconizate și semnificația concretă a numerelor consumuri de timp ale executantului și ale utilajului, utilizate pe parcursul lucrării, sînt redată în: *anexa 1 „Semnificația simbolurilor: EXECUTANT“*; *anexa 2 „Semnificația simbolurilor: UTILAJ“*.

Anexa 1

Semnificația simbolurilor: EXECUTANT

Nr. crt.	Simbol	Denumirea consumului de timp
1	T_M	Timp pentru muncă
2	t_b	timp de bază
3	t_{a1}	timp ajutător suprapus cu funcționarea utilă a mașinii
4	T_{mn1} T'_{mn1}	Timp de muncă neproductivă suprapus cu mersul în sarcină inutil, respectiv mersul în gol inutil
5	t_{d1}	timp dependent suprapus cu funcționarea utilă
6	T_{mn2}	Timp de muncă neproductivă suprapus cu nefuncționarea utilajului
7	t_{th}	timp de întreruperi condiționat de tehnologie
8	T_{pt}	Timp de pregătire și încheiere

(continuare Anexa 1)

Nr. crt.	Simbol	Denumirea consumului de timp
9	t_{a2}	timp ajutător nesuprapus cu funcționarea utilă a mașinii
10	t_{dt}	timp de deservire tehnică
11	t_{do}	timp de deservire organizatorică
12	t_{og}	timp de întreruperi condiționate de organizare
13	t_{on}	timp de odihnă și necesități fiziologice
14	t_{i1}	timp de întreruperi independent de executant suprapus cu nefuncționarea dependentă de utilaj
15	t_{i2}	timp dependent de executant suprapus cu nefuncționarea mașinii
16	t_{i2}	timp de întreruperi independent de executant suprapus cu nefuncționarea independentă de utilaj
17	t_{ex}	timp de lucru al executantului
18	$t_{aș}$	timp de așteptare al executantului
19	t_{sfu}	timp de supraveghere a funcționării utilajului
20	t_t	timp de trecere de la o mașină la alta
21	t_{iv}	Timp de intervenție al executantului
22	$t_{supl.}$	timp de muncă suplimentară (peste timpul operativ)
23	t_{b1}	timp de bază suprapus cu funcționarea utilă a mașinii
24	t_{b2}	timp de bază nesuprapus cu funcționarea utilă
25	t'_{om}	timp de muncă productivă incomplet (minus timpul operativ)

Anexa 2

Semnificațiile simbolurilor: UTILAJ

Nr. crt.	Simbol	Denumirea consumului de timp
1	T_{FU}	Timp de folosire a utilajului
2	T_F	Timp de funcționare a utilajului
3	T_{nt}	Timp de nefuncționare a utilajului
4	T_{fu}	Timp de funcționare utilă

(continuare Anexa 2)

Nr. crt.	Simbol	Denumirea consumului de timp
5	T_{fi}	Timp de funcționare inutilă
6	T_{fru}	Timp de întreruperi reglementate în funcționare
7	T_{fnu}	Timp de întreruperi nereglementate în funcționare
8	t_{ms}	Timp util de mers în sarcină
9	t_{mg}	Timp util de mers în gol
10	t_{msi}	Timp de mers în sarcină inutil
11	t_{mgi}	Timp de mers în gol inutil
12	t_{tu}	Timp reglementat de întreruperi în funcționare datorat tehnologiei
13	t_{om}	Timp de întreruperi reglementat de organizarea muncii
14	t_{onu}	Timp reglementat de întreruperi în funcționare corespunzător odihnei executantului
15	t_{du}	Timp de întreruperi nereglementat dependente de utilaj
16	t_{in}	Timp de întreruperi nereglementat independente de utilaj
17	t_m	Timpul mașinii
18	t_C	Durata ciclului de lucru al unei mașini
19	t_r	Durata de funcționare a mașinii
20	$t_{intr.}$	Timp de întreruperi în funcționarea mașinii
21	t_{fs}	Timp de funcționare fără supraveghere
22	t_{sf}	Timp de funcționare cu supraveghere
23	t_p	Timpul de participare al mașinii
24	t_{if}	Timpul de interferență
25	$t_{mec.a}$	Timpul mecanic automat
26	$t_{man.mec}$	Timp manual-mecanic
27	$t_{man.opr.}$	Timp manual opriri
28	t_{mec}	Timp mecanic

**LES PRÉMISSSES ET LA PROBLÉMATIQUE DU
TRAVAIL A PLUSIEURS MACHINES****(Résumé)**

Partant de l'interaction de l'exécutant et de l'outillage dans le déroulement du processus de production, on propose une nouvelle structuration et une mise en rapport spécifique du temps de travail de l'exécutant et du temps d'emploi de l'outillage. Ceci crée la possibilité d'identifier les investissements de temps qui apparaissent dans le cas de la manipulation complexe (autant pour l'homme que pour la machine), comme dans celui de l'existence de variantes d'organisation du travail à plusieurs machines, pour la situation distincte où les interventions de l'exécutant ont un caractère régulier (déterministe).

STABILITATE ȘI ELASTICITATE ÎN FOLOSIREA PÎRGHIILOR FINANCIARE

CONSTANTIN I. TULAI

Mecanismul conducerii economice în socialism a fost dominat vreme îndelungată de centralismul excesiv, caracterizat prin supraaprecierea rolului planului și a dirijării centralizate prin intermediul acestuia și prin subestimarea importanței pieții și a categoriilor sale valorice. Ar fi greșit însă să afirmăm că în perioada centralismului excesiv statul nu a folosit în conducerea economică alături de plan și unele pîrghii economico-financiare, numai că acestea erau prin excelență tot instrumente ale conducerii centralizate, accentul principal fiind pus pe funcțiile lor coercitive și nu pe forța dinamizatoare a stimulentei. Abia atunci cînd necesitatea trecerii la dezvoltarea calitativă a economiei devine evidentă și stringentă locul și importanța pîrghiilor economico-financiare încep să fie reconsiderate, punîndu-se cu insistență problema trecerii de la așa-zisa „cointeresare prin constrîngere“ la îmbinarea rațională a stimulentei și a răspunderilor în cadrul unei autoconduceri și autogestii autentice.

Prezentate fie ca modalități de a completa imperfecțiunile metodelor matematice de optimizare a economiei¹, fie ca un adevărat mecanism de funcționare a economiei socialiste (sau, mai exact spus, ca cel de al doilea mecanism, primul fiind planul național unic)², pîrghiile financiare trebuie înțelese, după părerea noastră, ca instrumente de impulsivitate a fenomenelor pozitive și de frînare sau anihilare a tendințelor sau efectelor negative, ca metode de armonizare a intereselor individuale și de grup cu trebuințele generale ale societății, ca modalități de stimulare suplimentară și de răspundere sporită a unităților economice și a personalului în gospodărirea rațională și folosirea eficientă a resurselor încredințate de societate³. Tocmai de aceea, accentul trebuie și este pus de acum pe folosirea unor astfel de pîrghii financiare care să-și aducă contribuția la întărirea autoconducerii și la consolidarea autogestiei, astfel încît imperatiile prefigurate prin plan să fie îndeplinite în condițiile asigurării unei înalte eficiențe economice.

Experiența istorică ne dovedește, fără putință de tăgadă, că etapele pe care le-am străbătut în drumul nostru spre socialism n-au fost lipsite nici de controverse teoretice și interpretări eronate și nici de exagerări și nereușite în domeniul practicii nemijlocite. Ceea ce răzbate însă ca un fir roșu din întreaga noastră devenire postbelică este grija permanentă

¹ M. Horovitz, *Contribuții la dezbaterile problemelor teoretice ale economiei socialiste*, Ed. politică, București, 1969, p. 418.

² I. Blaga, Gh. Manea, *Mecanismul economic al socialismului*, Ed. științifică și enciclopedică, București, 1977, p. 14.

³ C. Tulai, *Virtuțile stimulatorii ale pîrghiilor financiare*, Studia Univ. Babeș-Bolyai, *Oeconomica*, 22, 2, 1977, p. 37—39.

și reușita spre mai bine, mărturie fiind în acest sens mărețele realizări obținute de România în anii socialismului.

Dinamismul dezvoltării și echilibrul dinamic trebuie întreținute de pırghii eficace, iar imboldul spre eficiența ridicată se cere declanșat de stimulente și răspunderi sporite. Acesta este terenul în care pırghiile financiare, rațional concepute și folosite cu pricepere, pot și trebuie să rodească din plin. Dezideratele înscrise în plan, deși convergente, se caracterizează printr-o mare diversitate și tocmai de aceea variate trebuie să fie și metodele economice de conducere. Optimizarea și armonizarea efectelor presupune însă flexibilitate în elaborare și elasticitate în folosirea pırghiilor financiare, dar nu neapărat instabilitate pentru că rezolvările conjuncturale, măsurile tranzitorii și experimentele fără finalizare sînt tot atît de puțin folositoare pe cît de păgubitoare sînt conservatorismul, rutina și lipsa de inițiativă în conducere.

Practica economico-financiară a consacrat metodele temeinic fundamentate care, adaptabile și adaptate mereu realităților concrete, devin tradiționale prin persistența lor în timp și spațiu, dar tot ea a repudiat măsurile contradictorii și încercările conjuncturale a căror eficacitate s-a dovedit îndoielnică. Cultivarea tradițiilor în conducerea economică nu presupune însă lipsa de preocupare pentru promovarea spiritului novator și nici o atitudine contemplativă față de experiențele pozitive ce și-au dovedit pe alocuri eficacitatea.

Flexibilitatea și elasticitatea pırghiilor economico-financiare nu trebuie să alunece însă spre o anumită instabilitate în folosirea acestora. Dealtfel, măsurile tranzitorii nu sînt o dovadă a flexibilității, ci mai degrabă demonstrează efectele contradictorii și nedorite ale unor măsuri necorelate sau insuficient fundamentate.

Propria noastră experiență în domeniul economic, în general, și în acela al finanțelor, în special, confirmă că alături de împlinirile evidente există și mostre de conservatorism și rutină, pe de o parte, sau o exagerată mobilitate, pe de altă parte, pentru că am avut și mai există încă exemple de practici al căror anacronism de mult evident ar fi impus eliminarea lor, dar și destule experiențe nereușite sau abandonate înainte de finalizare.

Cîteva exemple sînt edificatoare în acest sens.

De multă vreme, în mod insistent și pe deplin justificat, s-a criticat concepția înapoiată și practica irațională a planificării pierderilor și a subvenționării lor, dar măsurile economice de combatere s-au lăsat prea mult așteptate. Mai mult decît atît, deși necesitatea stabilirii prețurilor în raport cu cheltuielile socialmente necesare era unanim acceptată, abaterile erau așa de numeroase încît regula a devenit excepție iar excepțiile regulă. Și era evident că influențele deformatoare ale prețurilor reprezentau principala cauză a pierderilor înregistrate în unele sectoare. Iată însă că după ce ampla acțiune de reaşezare a prețurilor abia se încheiase se iau, tot în 1976, măsuri de „îmbunătățire“ a noilor prețuri, ieftinindu-se sensibil materiile prime pentru a stimula unitățile prelu-crătoare, și așa destul de rentabile, în valorificarea superioară a acestora.

Efectul acestor „îmbunătățiri“ a fost, în fapt, amplificarea pierderilor în unitățile furnizoare de materii prime și obținerea unor rentabilități exagerate în industria prelucrătoare, pentru reglarea cărora se introduce impozitul asupra beneficiului și cel pe produs, abandonate însă după numai doi ani. Și au mai fost necesari încă doi ani pentru ca anomalia să fie înlăturată, iar prețurile să fie restabilite pe baze economice și la furnizorii de materii prime.

Au trebuit 6—7 ani de experiențe pozitive în aplicarea taxelor suportate din venitul net, pentru ca introducerea lor să fie stipulată în 1971 în Legea privind regimul prețurilor și tarifelor, care le consacra ca elemente ale costurilor, deși amplele dezbateri conturaseră opțiunea aproape unanimă pentru plata lor direct din rezultate. Și au mai trebuit încă 3—5 ani pînă cînd taxa asupra fondurilor, atît de elogiată la noi, să se introducă experimental în anii 1974—76 pentru ca de la 1 ianuarie 1977 să fie desființată, în condițiile în care, așa cum fusese așezată, nici nu-și putea dovedi eficacitatea.

De multă vreme încărcarea costurilor cu o serie de plăți ce nu au natura cheltuielilor de producție, ci a unor cheltuieli financiare suportate din venitul net, se consideră un anacronism și totuși acțiunea de curățire, începută cu timiditate și rețineră, nu este nici acum finalizată.

Au trebuit mai bine de 6 ani pentru ca principiul restituirii fondurilor avansate de societate, rațional și echitabil, stipulat încă în Legea finanțelor aplicată din 1973, să se reglementeze în detaliu și să se aplice consecvent abia din 1979.

Deși practica acumulării și fructificării în timp a resurselor proprii de dezvoltare și-a dovedit de mult eficacitatea, iar măsura era prevăzută expres în Hotărîrea din martie 1978, începuturile sînt timide iar întîrzierea exagerată. Aceasta este și principala cauză pentru care autofinanțarea directă este limitată încă la dezvoltările de proporții reduse și una din cauzele ce întreține o evidentă contradicție a autofinanțării: dreptul legal de dezvoltare pe seama resurselor proprii și imposibilitatea folosirii acestora în condițiile în care organele ierarhic superioare nu aprobă dezvoltarea, iar surplusul de resurse este redistribuit.

Deși de multă vreme anacronismul transferului gratuit de fonduri fixe este recunoscut, iar inechitatea unei astfel de măsuri a devenit și mai evidentă odată cu introducerea principiului de restituire și cu amplificarea autofinanțării, totuși renunțarea la o astfel de practică a rămas doar un deziderat.

Deși preluarea la buget a eliberărilor de mijloace circulante este într-o evidentă contradicție cu stimularea întreprinderii și cu întărirea răspunderii ei în privința accelerării vitezei de rotație a mijloacelor circulante totuși metoda continuă să se folosească.

Există însă și domenii în care o astfel de „stabilitate“ nu se întîlnește ci, dimpotrivă. Există în ultimii ani o astfel de frecvență a modificărilor de plan în cursul execuției și o atît de frecventă intervenție reglatoare a centralelor în treburile întreprinderilor, încît atît de elogiatul buget de venituri și cheltuieli, chiar dacă se actualizează mereu în urma a 6—7 comunicări de vîrsăminte transmise într-un singur an, este de-

parte de a-și putea îndeplini funcția de instrument al asigurării echilibrului financiar permanent și cu atât mai puțin pe aceea de instrument operativ de conducere a întregii activități financiare.

Indiferent că este vorba despre imobilism sau despre instabilitate, ori despre amîndouă la un loc, acestea nu pot decît să afecteze virtuțile stimulatorii ale pîrghiilor financiare și să slăbească eficacitatea acestora ca instrumente ale autoconducerii și autogestiei.

Încetineală și rețineră se manifestă de multă vreme și în aplicarea altor cerințe ale noului mecanism economico-financiar, lucru subliniat cu deplin țemei și în mod repetat de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care făcea răspunzătoare de aceasta unele ministere și organisme centrale, inclusiv și, mai ales, cele financiar-bancare, care au tărăgănat nepermis de mult elaborarea măsurilor și reglementărilor de detaliu pentru trecerea la îndeplinirea neabătută a cerințelor noului mecanism în toate sectoarele de activitate.

STABILITÉ ET FLEXIBILITÉ DANS L'UTILISATION DES LEVIERS FINANCIERS

(Résumé)

Partant du contenu, de l'importance et du rôle des instruments financiers dans le mécanisme de la direction économique sur la base du plan, on relève les méthodes économiques devenues traditionnelles, ainsi que certains phénomènes d'immobilisme ou d'instabilité dans la manipulation des leviers financiers.

UNELE ASPECTE PRIVIND ACTIVITATEA BANCARĂ ÎN DOMENIUL EXECUȚIEI BUGETULUI DE STAT

ILIE RĂMNICEANU

În domeniul bugetar, așa cum este cunoscut, Banca Națională îndeplinește două atribuții: cea de executare de casă (de oficiu de casierie) și cea de urmărire a realizării veniturilor bugetare din sectorul socialist, atături de băncile specializate, potrivit delimitării sferei de activitate stabilită între acestea.

Date fiind întinderea și complexitatea problematicii celor două laturi de activitate, nu ne putem propune o tratare dezvoltată și completă a lor, ci mai ales calea selectării unor aspecte care ni se par mai semnificative pentru a caracteriza modul în care, în diferite etape, Banca Națională a găsit cele mai reușite soluții tehnice în îndeplinirea atribuțiilor specifice în domeniul bugetar și a desprinde unele posibilități de îmbunătățire în viitor. Și fiindcă procesul execuției de casă a făcut obiectul cercetării științifice în mai mică măsură iar în literatura de specialitate din țara noastră experiența bogată dobândită de-a lungul anilor în acest domeniu nu și-a găsit o deplină reflectare, ne-am propus să ne referim la câteva aspecte ale acestuia.

Încercăm mai întâi să aducem unele elemente noi în problema dacă la 1 ianuarie 1949, când s-a reglementat trecerea execuției de casă a bugetului asupra aparatului bancar, s-a pășit pe un teren gol sau, din contră, am avut o anumită experiență în acest sens, o anumită moștenire. Dacă există unanimitate în acceptarea afirmației că și înainte de 1949 Banca Națională a îndeplinit rolul de oficiu de casierie (de trezorerie) și că acest rol a avut un caracter limitat, informațiile și opiniile diferă atunci când este vorba să se precizeze la care dată s-au stabilit înțelegerile (convențiile) necesare între Ministerul Finanțelor și Banca Națională și care au fost motivele care au stat la baza acestora.

După unele izvoare rezultă că sistemul executării de casă a bugetului prin Banca Națională s-a introdus în anul 1929, fiind o consecință a condițiilor împrumuturilor externe contractate de statul român în perioada respectivă pentru stabilizarea monetară. „Pentru garantarea rambursării împrumuturilor și a dobânzilor aferente cu veniturile bugetului statului, capitaliștii străini au pretins ca aceste venituri să se centralizeze în Banca Națională a României, astfel încît să se asigure cota pentru plata datoriei mai înainte de a se face alte operații prevăzute în buget”¹. După alte izvoare, Banca Națională a preluat de la Ministerul Finanțelor rolul de oficiu de casă pentru buget încă din anul 1925 iar măsura a avut la bază interese reciproce ale celor 2 instituții: ușurarea

¹ *Studii, probleme, comentarii bancare*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1972, p. 158.

minuirii banilor publici și concentrarea disponibilităților tezaurului la bancă pentru Ministerul Finanțelor și, respectiv, crearea unei resurse de plasamente pentru bancă². Credem că avem suficient temei să afirmăm că acesta este adevărul și că motivarea legată de anul 1929 are numai o semnificație de conjunctură. În toate țările din lume trecerea operațiilor de trezorerie asupra aparatului bancar au avut loc la confluența celor două interese. De aici și gratuitatea executării operațiilor de către bancă. Iată ce spune economistul sovietic N. N. Rovinschi în acest sens: „În statele capitaliste, trecerea executării de casă a bugetelor de stat asupra băncilor centrale s-a produs nu din inițiativa puterii de stat în interese de raționalizare, ci sub presiunea capitalului financiar, chiar în persoana băncilor, care căutau să acapareze casa statului pentru a utiliza mijloacele disponibile ale bugetului de stat în interesul lor. Pentru stat, trecerea executării de casă asupra băncilor centrale reprezenta de asemenea un avantaj însemnat, deoarece întreținerea casieriiilor speciale este legată de mari cheltuieli cu personalul, cu transportul și păstrarea banilor“³.

Prin reforma financiară din 1 ianuarie 1949 Băncii Naționale, în calitate sa de organ unic de casă, i-a revenit sarcina să asigure încasarea veniturilor cuvenite bugetului, păstrarea lor și eliberarea mijloacelor bănești necesare acoperirii cheltuielilor bugetare. De asemenea, în aceeași calitate ea a primit sarcina de a asigura concentrarea mijloacelor bugetare și efectuarea unui control sistematic asupra respectării normelor legale în ceea ce privește destinația mijloacelor bănești eliberate de la buget. Totodată i-a revenit și sarcina de a asigura o evidență unitară a veniturilor și a cheltuielilor bugetare, urmărind ca suma totală a cheltuielilor să nu depășească suma totală a veniturilor⁴.

Ca urmare a măsurilor luate, caseriile administrațiilor financiare au fost desființate, veniturile bugetului republican (denumit atunci buget al administrației de stat) fiind încasate de unitățile Băncii Naționale⁵.

Măsurile la care ne-am referit au concretizat ceea ce s-a numit în practica și teoria noastră financiară „separarea funcției de dispoziție de funcția de execuție de casă“.

² *Culegere de lecții pentru aparatul financiar și școlile medii tehnice financiare*, Ministerul Finanțelor, 1950. Această informație apare și în lucrarea lui M. Maievschi, *Contribuții la istoria finanțelor publice ale României (1914—1944)*, Ed. de Stat, București, 1957, p. 36.

³ Prof. N. N. Rovinschi, *Bugetul de stat al U.R.S.S.*, Ed. de Stat, București, 1950, p. 307.

⁴ Facem precizarea că actul normativ prin care s-a atribuit Băncii Naționale sarcina de organ de casă în noile condiții de trecere la edificarea socialismului în țara noastră este Decretul nr. 320/15 noiembrie 1948, privind organizarea Băncii Republicii Populare Române — Banca de stat și nu Legea nr. 2/1949 cum se afirmă în alte lucrări. Aceasta din urmă nu cuprinde nici o prevedere în problema care face obiectul discuției, în timp ce în Decretul menționat, la art. 5 alin. b, se stipula că banca „efectuează în mod gratuit operațiunile de trezorerie ale statului și ale instituțiilor publice de orice fel“.

⁵ Aurel Vijoli, *Noul sistem de trezorerie*, Revista finanțelor nr. 2/1949; A. I. Șesan, *Aspecte din istoria aparatului financiar în R.P.R.*, Ed. științifică, București, 1958, p. 140—142.

Odată concentrate și administrate prin Banca Națională, mijloacele bugetare au cunoscut o creștere substanțială ca pondere în structura resurselor de credit așa cum se remarcă în presa timpului: În regimul socialist, Tezaurul este un permanent creditor al Băncii de Stat; sume foarte importante ale Tezaurului se găsesc concentrate la Bancă și servesc acesteia drept sursa ce se mobilizează pe calea creditului pe termen scurt⁶.

Datele din tabelul ce urmează sint ilustrative în acest sens.

Tabel 1

Resursele de credit ale Băncii naționale*

SURSA	ÎN PROCENTE FAȚĂ DE TOTAL					
	31 dec. 1930	15 aug. 1947	31 dec. 1948	31 dec. 1949	30 iun. 1950	1963
1 Fonduri proprii	7,45	7,09	20,64	12,06	11,12	3,00
2 Mijloace ale Tezaurului și instituțiilor bugetare	2,90	—	14,18	25,65	29,25	39,60
3 Mijloace ale întreprinderilor economice, inclusiv instituțiile de credit	6,57	22,98	16,40	22,26	23,84	21,00
4 Mijloacele economiei naționale în curs de decontare	0,17	17,77	3,25	11,20	8,62	5,30
5 Pasive diverse, inclusiv credite bancare externe	2,02	0,01	9,88	6,88	6,10	} 31,10
6 Circulația de bilete	80,80	52,15	35,65	21,95	19,07	
TOTAL	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

* După V. Morfei *op. cit.*, p. 8; *Dezvoltarea economică a României*, Ed. Academiei R. P. R., 1964, p. 263.

Prin trecerea operațiilor de trezorerie asupra Băncii Naționale, prin preluarea patrimoniului băncilor particulare și prin alte măsuri, se realiza concentrarea mijloacelor bănești de care dispunea statul, se înfăptuia unitatea de comandă și control în economie, se desăvârșea o reformă bancară structurală începută încă în 1946.

Banca Națională devenise, ca să folosim cuvintele lui Lenin „o contabilitate a întregului stat, o evidență pe întregul stat, a producției și repartiției produsului... ceva în felul unui schelet în societatea socialistă”⁷.

⁶ Victor Morfei, *Resursele financiare concentrate la Banca de Stat și planificarea lor*, Revista finanțelor, nr. 10/1950, p. 6—7.

⁷ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 34, Ed. politică, București, 1965, p. 323.

Care au fost soluțiile tehnice aplicate de Banca Națională pe linia execuției de casă a bugetului de-a lungul celor peste 32 de ani de la preluarea acestei sarcini? Ce probleme se pun astăzi în acest domeniu avînd în vedere cerințele mecanismului economico-financiar introdus în urma Plenarei C.C. al P.C.R. din martie 1979?

Încercînd să dăm unele răspunsuri la aceste probleme vom urmări tehnica execuției de casă pe etape și pe feluri de bugete componente: buget republican, bugete locale, bugetul asigurărilor sociale de stat, bineînțeles neuitînd a sublinia aspectele care se referă și la bugetul de stat în ansamblul său.

Referindu-ne la bugetul republican remarcăm că în anul 1949 și în primul trimestru al anului 1950 executarea de casă s-a caracterizat printr-o manevrare centralizată a mijloacelor sale. Potrivit cu aceasta, încasările realizate pe teritoriu se concentrau zilnic la sediul central al Băncii Naționale prin virarea soldurilor conturilor de venituri ale bugetului republican de la unitățile teritoriale ale Băncii Naționale în conturile corespunzătoare deschise pe numele Ministerului Finanțelor în centrala băncii. Drept urmare, modalitatea de finanțare a ordonatorilor de credite bugetare era alimentarea acestora cu mijloace bănești. Pe baza listelor de plată depuse de ministere și instituțiile centrale, Ministerul Finanțelor alimenta zilnic conturile de disponibil ale acestora deschise la bancă, ținînd seama de disponibilitățile bugetare existente. La rîndul lor, ordonatorii principali alimentau ordonatorii secundari, respectiv terțiari. După o experiență de un an și trei luni, s-a ajuns la concluzia că acest sistem centralist este greoi și s-a trecut la un regim de finanțare descentralizată care s-a aplicat pînă în zilele noastre. După cum se știe, el constă în utilizarea veniturilor bugetare „pe loc” prin acordarea împuternicirii ordonatorilor de credite bugetare de a efectua plăți *direct* din conturile bugetului republican de la Banca Națională, fără operația intermediară de alimentare cu mijloace bănești. Aceștia sînt autorizați să facă plăți în cadrul unor limite denumite credite bugetare, deschise de Ministerul Finanțelor și transmise în scară de la ordonatorii principali la cei secundari și terțiari, înregistrate la Bancă în conturi în afara bilanțului. Așa fiind, conturile ordonatorilor de credite din bugetul republican au încetat de a mai fi conturi de disponibil, devenind analitice ale contului de cheltuieli bugetare. Banca, primind sarcina de a comunica periodic Ministerului Finanțelor realizarea veniturilor și cheltuielilor per total și pe structură, a ajuns la soluția utilizării pentru evidența execuției de casă a bugetului republican a *două conturi* — unul de venituri și altul de cheltuieli, fiecare fiind desfășurat pe analitice în funcție de clasificăția bugetară. Folosirea unui singur cont n-ar fi dat posibilitatea desfășurării analitice atît a veniturilor cît și a cheltuielilor ținînd seama de subdiviziunile specifice ale clasificăției bugetare a acestora. În vederea stabilirii rezultatului execuției bugetare, la sfîrșitul anului soldul contului de cheltuieli se trece în debitul contului de venituri.

Ca excepție, pentru unele cheltuieli s-a menținut tehnica alocării de mijloace bănești (vezi virările de sume privind subvențiile de la bu-

getul republican sau cele în cadrul raporturilor de împrumut), iar pentru altele a apărut nevoia îmbinării deschiderii de credite bugetare cu alimentarea cu fonduri (a se vedea finanțarea mijloacelor circulante, a subvențiilor pentru diferențe de preț sau subvențiilor pentru pierderi, a sumelor transmise pentru unitățile care funcționează în regim bugetar și se află în sfera de activitate a Băncii pentru Agricultură și Industrie Alimentară).

O rezolvare aparte s-a dat plății ajutorului de stat pentru copii, plată fără deschidere de credite bugetare, efectuată de unitățile socialiste în calitate — am spune noi — de „mandatari“ ai Ministerului Finanțelor.

Limitându-ne la aceste aspecte și trecînd la execuția de casă privind bugetele locale este necesar să subliniem că în anul 1949 s-a parcurs și în sfera acestora aceeași perioadă experimentală, mecanismul conturîndu-se de-abia în cursul anului următor⁸. Trecîndu-se de la o alimentare cu fonduri centralizată, și de-a dreptul birocratică, la un sistem descentralizat, prin instituirea ordonatorilor terțiari, noul sistem s-a perfecționat continuu. Îmbunătățirile în anii ce au urmat, la care, fără îndoială, Banca Națională a avut partea ei de contribuție, le-am putea menționa astfel: trecerea la o defalcare din veniturile bugetului republican de la intervale scurte, la intervale mai lungi, alimentarea ordonatorilor principali într-un singur cont la bancă — atît pentru nevoi proprii și cheltuieli centralizate, cit și pentru nevoile ordonatorilor terțiari, renunțarea la bonificarea de dobînzii pentru disponibilitățile din conturile unităților administrativ-teritoriale și ale ordonatorilor principali ai acestora, și ca atare, eliminarea situațiilor săptămînale pentru calcularea numerelor de dobînzii etc.

În prezent, în legătură cu realizarea sarcinii de autofinanțare a unităților administrativ-teritoriale apar unele aspecte noi privind defalcările din veniturile bugetului republican. Se știe că toate județele au ajuns la concluzia că defalcarea nu trebuie făcută exclusiv în bugetul propriu al județului, pentru ca apoi să se echilibreze bugetele ierarhic inferioare prin metoda subvenției. Ele au trecut la programarea defalcării la nivelul fiecărei unități administrativ-teritoriale care au pe raza lor unități de stat republicane. Rezolvarea problemei din punct de vedere al execuției de casă, însă, credem că nu este cea mai bună. Soluția practică în prezent potrivit căreia administrația financiară trebuie să introducă lunar la bancă o dispoziție de încasare însoțită de numărul corespunzător de dispoziții de plată în favoarea unităților administrativ-teritoriale beneficiare, credem că suferă de multe vicii. Întîi, ea reproduce o tehnică demult abandonată în practica noastră bugetară (vezi anul 1949). Al doilea, ea contribuie la menținerea unui circuit ocolit prin contul bugetului propriu al județului întocmai ca în perioada de centralism financiar excesiv pe plan local, la care am făcut referire mai înainte. Al treilea, în măsura în care dispoziția de încasare n-ar

⁸ G. h. Saghin, *Noul sistem de finanțare a cheltuielilor din bugetele sfaturilor populare*, Revista finanțelor nr. 3/1951.

opera virarea sumelor din contul de cheltuieli al bugetului republican în contul bugetului propriu al județului, aceasta ar căpăta caracterul unei dispoziții „pro-forma”, neobișnuită în tehnica noastră bugetară pînă acum. Apoi, obligînd administrațiile financiare să întocmească instrumentele de virare se ajunge la sporirea volumului de muncă al acestora și Banca Națională nu-și realizează obligațiile sale firești de a efectua *direct*, pe bază de notă de contabilitate proprie, operațiunea defalcării, așa cum a procedat în întreaga perioadă din 1950 pînă în 1979. Din Legea finanțelor, republicată în 1979, nu rezultă pentru organele locale decît obligația de a *stabili* sumele defalcate în favoarea unităților administrativ-teritoriale ierarhic inferioare, în limita sumelor aprobate anual prin lege pe județe și municipiul București, nu și cea de a iniția și prezenta instrumentația de bancă specifică în perioadele respective pentru virările de sume. Considerăm că în această problemă Banca Națională ar putea reanaliza procedeul defalcării, executînd ca și mai înainte defalcarea pe baza datelor comunicate la începutul anului sau trimestrului de către organele financiare, pe bază de notă de contabilitate proprie, evitînd astfel o operațiune care a ajuns să se asemene cu cea de subvenționare.

Cu privire la bugetele locale, o problemă care ne-a preocupat a fost și aceea a vitezei mijloacelor bănești în procesul execuției de casă. Mai precis, ne-am întrebat dacă pe parcursul execuției de casă se produc sau nu imobilizări de mijloace bănești. Studiul întreprins în anii 1970—1972 a scos în evidență imobilizări importante. Graficul de mai jos în care este prezentată evoluția disponibilităților din contul bugetului propriu al Județului Cluj în anul 1972, buget pe atunci excedentar, ilustrează cu prisosință aceasta. La timpul respectiv am prezentat cauzele care determinau fenomenul imobilizării⁹.

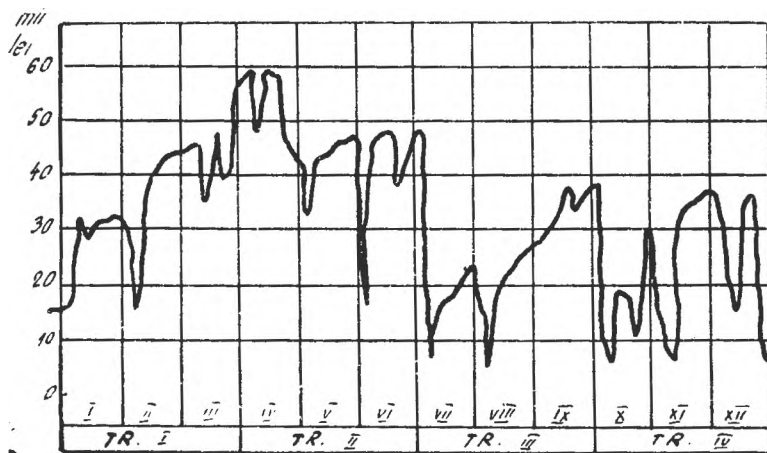

Fig. 1

⁹ Ilie Râmniceanu, *Posibilități pentru determinarea și accelerarea fluxurilor bănești în domeniul bugetar*, Gazeta finanțelor, 27 martie 1973.

Situația s-a schimbat substanțial după anul 1975, și mai ales în anul 1979, nivelul soldului mediu zilnic al disponibilității aceluiași buget coborînd la 5—6 milioane lei.

Efectul măsurilor de a se trece în subordine republicană unele unități locale, al măsurilor pe linia autofinanțării localităților și al altor măsuri, a dus la această situație pozitivă.

În încheiere, arătăm că în materie de asigurări sociale Banca Națională a avut de rezolvat problema centralizării celei mai mari părți din încasările la fondul respectiv și a efectuării cheltuielilor pentru pensii pe o filieră care să asigure acoperirea și ajungerea la timp a pensiei la beneficiari. Mecanismul conceput și practicat credem că și-a dovedit viabilitatea. Cînd a devenit evident că în ceea ce privește pensia suplimentară disponibilitățile ce se reportează de la an la an sînt de mărimi apreciable, s-a ajuns la transferarea execuției de casă privind fondul legat de această pensie la Casa de Economii și Consemnațiuni.

QUELQUES ASPECTS CONCERNANT L'ACTIVITÉ BANCAIRE
DANS LE DOMAINE DE L'EXÉCUTION DU BUDGET DE L'ÉTAT

(Résumé)

L'auteur aborde quelques aspects théoriques et pratiques de l'activité bancaire dans le domaine de l'opération de trésorerie, parmi lesquels: le contenu de la réforme de 1949 en ce domaine, les solutions techniques adoptées jusqu'à présent, les nouveaux problèmes, apparus, qui ont été déterminés par les mesures d'introduction de l'autonomie financière territoriale.

UN INDICATOR SINTETIC DE EFICIENȚĂ ECONOMICĂ

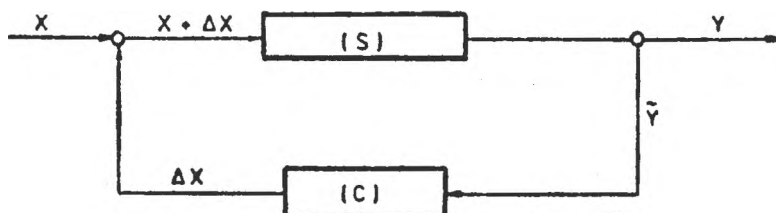
IOAN CĂINAP, IOAN OPRÎȘ

Se știe că eficiența economică sub o formă generală este dată de raportul ce există între efectele totale rezultate și efortul total depus. Efortul total depus se exprimă prin consumul de muncă trecută și vie, iar efectele se exprimă prin rezultatele obținute. În scopul obținerii unei eficiențe economice cât mai ridicate este necesară valorificarea superioară a resurselor materiale și umane, realizarea unei structuri moderne a producției materiale care să permită încorporarea progresului tehnico-științific, realizarea unei producții de calitate în condiții de productivitate maximă și de costuri minime.

Cuantificarea eficienței economice reprezintă o problemă esențială pentru teoria și practica economică. Dificultatea cuantificării este dată de sfera largă a acestei categorii economice cuprinzând procese și fenomene ce se intercondiționează reciproc. În scopul de a construi un indicator de eficiență economică la nivel microeconomic, considerăm întreprinderea un sistem cibernetic cu:

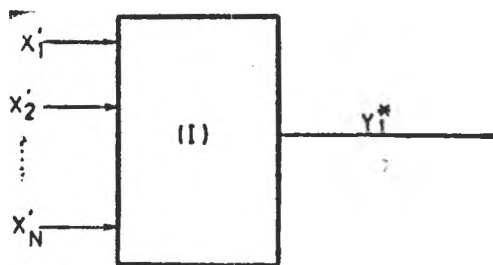
- X : x_1, x_2, \dots, x_I — elemente de intrare
- Y : y_1, y_2, \dots, y_E — elemente de ieșire
- (S) : subsistemul de execuție
- (C) : subsistemul de comandă
- (Δx) : comandă de corecție pentru x

avînd structura de conexiune inversă (feedback) dată de schema:

Conexiunea directă din sistem $X \rightarrow (S) \rightarrow Y$ este de natură materială, pe cîtă vreme conexiunea inversă $Y \rightarrow (C) \rightarrow X$ este de natură informațională, corecțiile ΔX sînt date de subsistemul de comandă (C) pe baza unei strategii pe care o urmează (C) . Pe baza conexiunii materiale de

mai sus se pune problema de a stabili un sistem de conexiune informațională de forma:

unde X'_1, X'_2, \dots, X'_N reprezintă indicatorii de eficiență economică, iar (I) operatorul de transformare a acestora în Y^* indicator global de eficiență. Operatorul de transformare (I) trebuie să țină seama de subsistemul de comandă (C) care folosește drept etalon de apreciere sistemul planului sau să țină seama de evoluția indicatorilor X_k ($k = \overline{1, N}$) în timp. În literatura de specialitate [2] este discutabilă construirea unui indicator global de eficiență Y^* , ci mai degrabă a unui sistem de indicatori Y_k^* , în raport cu fiecare intrare X_k sau a unor combinații de intrări X_k .

În [1] indicatorul global de eficiență este de forma:

$$Y^* = \sqrt[N]{i_{x_1} \cdot i_{x_2} \cdot \dots \cdot i_{x_N}}$$

unde i_{x_k} reprezintă indicele de realizare a sarcinilor de plan pentru indicatorul de eficiență x_k ($k = \overline{1, N}$) sau pentru a urmări evoluția eficienței globale în timp i_{x_k} reprezintă indicele în dinamică a indicatorului X_k .

Sub o formă similară în [3] și [4] se indică folosirea mediei geometrice pentru coeficientul sintetic al organizării muncii.

În cele ce urmează avînd în vedere că formulele date în [1], [3] și [4] sînt aplicabile numai dacă mărimile i_x sînt independente, se încearcă construirea unui indicator sintetic în raport cu dependențele intrărilor X_k ($k = \overline{1, N}$). În acest scop se consideră trei grupe independente de intrări în sistemul cibernetic astfel:

- a) intrări ale obiectelor muncii;
- b) intrări ale mijloacelor de muncă;
- c) intrări ale forței de muncă,

iar X_k ($k = \overline{1, N}$) sînt grupate în cele trei grupe astfel:

$$X_{a_1}, X_{a_2}, \dots, X_{a_l}; X_{b_1}, X_{b_2}, \dots, X_{b_m}; X_{c_1}, X_{c_2}, \dots, X_{c_n}$$

unde $l + m + n = N$. În fiecare grupă se stabilește un sistem de echivalență, pentru a putea compara intrările, care poate să fie valoric sau

timp. Pentru perioada luată în studiu, avînd în vedere intrările echivalente se determină mărimile absolute pe grupe obținute prin însumare astfel:

$$R_a = \sum_{j=1}^1 K_{a_j} \cdot X_{a_j}$$

$$R_b = \sum_{j=1}^m K_{b_j} \cdot X_{b_j}$$

$$R_c = \sum_{j=1}^n K_{c_j} \cdot X_{c_j}$$

atît pentru consumurile efective din intrările X cit și pentru cele planificate, unde K_{a_j} , K_{b_j} , K_{c_j} sînt coeficienți de echivalență care în anumite cazuri pot fi stabiliți pe baza prețurilor.

Dacă R_a , R_b , R_c sînt consumurile efective pentru o perioadă de timp luată în studiu iar P_a , P_b și P_c sînt consumurile planificate pentru aceeași perioadă de timp, atunci indicatorul sintetic global de eficiență economică va fi:

$$i_{y^*} = \sqrt[3]{i_a \cdot i_b \cdot i_c}$$

unde:

$$i_a = \frac{R_a}{P_a} ; i_b = \frac{R_b}{P_b} ; i_c = \frac{R_c}{P_c} .$$

Sub această formă, indicatorul global de eficiență i_{y^*} , este conceput ca medie geometrică din indicii obținuți din grupe de factori care sînt independente între ele. Comparat i_{y^*} cu valoarea 1 se poate admite o eficiență mare dacă $i_{y^*} < 1$ sau o neeficiență dacă $i_{y^*} > 1$. Din aceste analize se poate deduce contribuția fiecărei grupe de factori la exprimarea eficienței globale.

Pentru a urmări în dinamică evoluția gradului de eficiență, indicatorul sintetic global i_{y^*} se construiește astfel:

$$i_{y^*}^{t/t-1} = \sqrt[3]{i_a^{t/t-1} \cdot i_b^{t/t-1} \cdot i_c^{t/t-1}}$$

unde:

$$i_a^{t/t-1} = \frac{R_a(t)}{R_a(t-1)} ; i_b^{t/t-1} = \frac{R_b(t)}{R_b(t-1)} ; i_c^{t/t-1} = \frac{R_c(t)}{R_c(t-1)} .$$

Dacă $i_{y^*}^{t/t-1} < 1$, atunci a avut loc o creștere a eficienței economice pentru sistemul analizat iar dacă $i_{y^*}^{t/t-1} > 1$, atunci a avut loc o descreștere a eficienței economice.

Cunoscînd valoarea indicatorului sintetic global de eficiență economică $i_{y,n}$ sau $i_{y,n}^{t/t-1}$, sistemul de comandă (C) are posibilitatea de a analiza căror grupe de factori a, b sau c se datorează valoarea mică a acestuia, de a analiza intrările din aceste grupe și a lua deciziile corespunzătoare.

Pentru exemplificare am considerat șase întreprinderi din ramuri diferite, la care s-au urmărit indicatorii:

- cheltuieli cu materii prime și materiale la 1 000 lei producție marfă;
- cheltuieli cu amortizarea la 1 000 lei producție marfă;
- cheltuieli cu forța de muncă la 1 000 lei producție marfă, ca reprezentanți din fiecare grupă a, b, c și urmăriți în dările de seamă statistice, aceasta pentru două trimestre consecutive. Chiar dacă aceștia sînt considerați la 1 000 lei producție marfă, atunci cînd se construiesc mărimile relative, valoarea indicatorului global de eficiență nu se schimbă. Valorile efective precum și valorile calculate sînt date în tabelele 1, 2 și 3.

Tabel 1

Calculul indicatorului sintetic de eficiență economică

TRIM. I

	Cheltuieli cu materii și materiale		Cheltuieli cu amortizare		Cheltuieli cu retribuțiile					$i_{y,n} = \sqrt[3]{i_a i_b i_c}$
	Pl.	Re-alizat	Pl.	Re-alizat	Pl.	Re-alizat	R_a/Pl_a	R_b/Pl_b	R_c/Pl_c	
I_1	424,9	417,0	24,0	31,0	124,0	130,9	0,98	1,30	1,06	1,105
I_2	375,0	371,1	23,0	25,7	158,9	162,7	0,99	1,12	1,03	1,045
I_3	277,9	280,3	20,4	16,8	161,8	163,4	1,00	0,82	1,01	0,939
I_4	632,4	620,8	4,5	4,9	97,3	95,9	0,98	1,09	0,99	1,019
I_5	391,1	429,4	60,7	58,6	80,6	78,7	1,10	0,97	0,98	1,015
I_6	735,7	745,7	27,7	25,6	80,0	73,8	1,01	0,92	0,92	0,949

Tabel 2

TRIM. II

I_1	423,5	423,6	22,7	23,5	125,1	114,2	1,00	1,04	0,91	0,982
I_2	375,5	358,1	22,7	28,1	155,2	167,1	0,93	1,24	1,08	1,084
I_3	275,9	256,0	21,0	25,1	195,6	198,5	0,93	1,20	1,01	1,041
I_4	561,5	606,5	5,9	5,4	116,0	100,7	1,08	0,92	0,87	0,953
I_5	416,4	441,1	62,1	59,0	80,6	79,8	1,06	0,95	0,99	0,999
I_6	726,7	740,5	32,3	30,5	89,7	80,2	1,02	0,94	0,89	0,967

Analizînd valorile indicatorilor globali pentru cele șase întreprinderi pe trimestrul I din tabelul 1, se observă că valoarea cea mai mare o are I_1 de 1,105, cu toate că indicele de realizare a cheltuielilor este de 0,98. Indicatorii sintetici astfel calculați sînt față de plan. Pe aceeași pe-

rioadă valoarea cea mai mică a indicatorului global de eficiență o are întreprinderea I_3 de 0,9839 adică o eficiență ridicată a activităților.

De fapt întreprinderile I_1 , I_2 , I_4 , I_5 au realizat o eficiență mai mică față de sarcinile de plan, iar I_3 și I_6 au dus la o creștere a eficienței față de sarcinile de plan.

Analizând rezultatele din tabelul 2 se observă că I_2 , I_3 au realizat eficiență mai mică față de sarcinile de plan cu toate că valorile indicilor de realizare a sarcinilor de plan la cheltuieli cu materii prime și materiale sînt subunitare, iar I_1 , I_4 , I_5 și I_6 pe această perioadă înregistrează o creștere a eficienței, aceasta datorită în special realizării sarcinilor de plan la cheltuieli cu forța de muncă și a realizării sarcinilor de plan la cheltuieli cu amortizarea.

Tabel 3

Calculul indicatorului sintetic de eficiență economică

	R(II)/R(I)	R(II)/R(I)	R(II)/R(I)	$\frac{II}{I} - 1$
I_1	1,02	0,76	0,87	0,877
I_2	0,96	1,10	1,03	1,028
I_3	0,91	1,49	1,21	1,179
I_4	0,98	1,10	1,05	1,042
I_5	1,03	1,01	1,01	1,017
I_6	0,99	1,19	1,09	1,087

Analizînd în dinamică evoluția indicatorilor de eficiență globală pentru cele șase întreprinderi calculată în tabelul 3 pentru cele două trimestre consecutive, se observă că în afară de I_1 cele cinci întreprinderi au înregistrat o scădere a eficienței, dintre care I_3 cea mai mare. În întreprinderea I_1 a înregistrat o creștere a eficienței, datorită evoluției descrescătoare a cheltuielilor cu amortizarea și a cheltuielilor cu forța de muncă.

Din cele analizate mai sus rezultă că indicele sintetic de eficiență reflectă atît față de plan cît și în dinamică eficiența utilizării resurselor materiale și umane ale întreprinderii, dînd posibilitate conducerii să ia decizii de ridicare continuă a eficienței activității economice.

BIBLIOGRAFIE

1. Cernova Galina Vasilievna, *Utilizarea unui indicator global pentru calcularea eficienței economice a activității producției*, Comunicare la cel de-al II-lea Simpozion internațional pe tema „Aplicații ale matematicii în economie”, organizat de Facultatea de științe economice din Cluj-Napoca împreună cu Facultatea de economie din Leningrad, 26—27 mai 1980, Cluj-Napoca.
2. Constantin Bărbăcioru, *Considerații asupra sistemului de indicatori ai eficienței activității economice*, Revista economică, nr. 26/1975 și 28/1975.

3. Eugen Kerekes, Dumitru Purdea, *Fundamentarea științifică a planurilor de creștere a productivității muncii*, Revista economică, nr. 34/1978.
4. Ion Popescu, *Eficiența economică a sistemelor de producție*, Ed. tehnică, București, 1979.

СИНТЕТИЧЕСКИЙ ПОКАЗАТЕЛЬ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ

(Резюме)

Авторы занимаются разработкой одного синтетического показателя экономической эффективности на основе частичных показателей.

Приводятся к примеру преимущества этого показателя экономической эффективности на основе положения шести промышленных предприятий.

UN MODEL DE DEFINIRE ȘI ESTIMARE
A DIFERENȚEI MEDII ABSOLUTE

IOAN FLOREA

Fig. 1

$$\begin{pmatrix} t_0 & t_1 & \dots & t_n \\ y(t_0) & y(t_1) & \dots & y(t_n) \end{pmatrix} \quad (1)$$

o serie dinamică de momente sau de intervale.

Printre parametrii utilizați în caracterizarea sintetică a variației absolute pe unitatea de timp a indicatorului Y este și diferența medie absolută, definit prin :

$$\bar{\Delta}_Y = \frac{y(t_n) - y(t_0)}{t_n - t_0} \quad (2)$$

sau pentru că de regulă, $t_1 - t_0 = t_2 - t_1 = \dots = t_n - t_{n-1}$

$$\bar{\Delta}_Y = \frac{y_n - y_0}{n} \quad (3)$$

Evident un astfel de mod de definire a parametrului în a cărui expresie intervine doar primul și ultimul termen al seriei nu poate caracteriza sintetic creșterea sau descreșterea medie absolută a indicatorului Y , în cazul în care variațiile intermediare sînt mari. Într-un astfel de caz valoarea sa numerică nu are o semnificație practică corespunzătoare. Se impune, deci, formularea unei definiții și în același timp a unei modalități de estimare a parametrului $\bar{\Delta}_Y$.

DEFINIȚIE. Diferența emedie absolută $\bar{\Delta}_Y$ a indicatorului Y în intervalul $[t_0, t_n]$ se definește ca și parametrul ce satisface simultan condițiile :

$$\bar{\Delta}_Y + y(t_{k-1}) = u(t_k) + e(t_k); \quad k = 1, 2, \dots, n \quad (I)$$

$$e(t_k) \in N(0, \sigma) \quad \forall k = 1, 2, \dots, n \quad (II)$$

$$E[e(t_k) \cdot e(t_{k-1})] = 0 \quad \forall k = 1, 2, \dots, n \quad (III)$$

unde :

$u(t)$ — reprezintă tendința seriei ;

$e(t_k)$ — eroarea la momentul $t = t_k$ ($k = 1, 2, \dots, n$) ;

$\sigma^2 = (Ee_1^2) = E(e_2^2) = \dots = E(e_n^2)$

Pentru estimarea parametrului $\bar{\Delta}_Y$ se poate folosi, de exemplu, metoda celor mai mici pătrate.

Se notează în acest scop cu $\bar{\Delta}_Y$ estimatorul parametrului $\bar{\Delta}_Y$ pentru care:

$$\sum_{k=1}^n [e(t_k)]^2 = \sum_{k=1}^n [\bar{\Delta}_Y + y(t_{k-1}) - u(t_k)]^2 = \min.$$

Derivînd în primul membru în raport cu $\bar{\Delta}_Y$ și egalînd derivata cu zero, rezultă:

$$\sum_{k=1}^n [\bar{\Delta}_Y + y(t_{k-1}) - u(t_k)] = 0$$

de unde,

$$\bar{\Delta}_Y = \frac{\sum_{k=1}^n [u(t_k) - y(t_{k-1})]}{n} \quad (4)$$

În particular, dacă punctele cronogramei seriei (1) sînt situate pe o dreaptă, atunci,

$$y(t_{k-1}) = u(t_{k-1}) = a + bt_{k-1} \quad \forall k = 1, 2, \dots, n$$

Luînd, $t_0 = 0, t_1 = 1, \dots, t_n = n$

$$y(t_0) = y_0, y(t_1) = y_1, \dots, y(t_n) = y_n$$

și considerînd,

$$a + b \cdot 0 = y_0$$

$$a + b \cdot n = y_n$$

rezultă,

$$a = y_0; b = \frac{y_n - y_0}{n} = \bar{\Delta}_y. \quad (5)$$

Acum (4) devine,

$$\bar{\Delta}_Y = \frac{\sum_{k=1}^n (y_k - y_{k-1})}{n} = \frac{(y_1 - y_0) + (y_2 - y_1) + \dots + (y_n - y_{n-1})}{n} = \frac{y_n - y_0}{n} = \bar{\Delta}_Y$$

adică tocmai (3). Aceasta înseamnă că în accepțiunea actuală folosită în teorie și practică diferența medie absolută are sens numai pentru cazul unei evoluții liniare a indicatorului Y .

Substituind rezultatul (4) în (I), pentru estimățiile erorilor rezultă,

$$\tilde{\epsilon}(t_k) = \bar{\Delta}_Y + y(t_{k-1}) - u(t_{k-1}) \quad \forall k = 1, 2, \dots, n$$

Dacă $\bar{\Delta}_Y$ din (4) constituie o estimăție admisibilă a lui $\bar{\Delta}_Y$ atunci,

$$\tilde{\epsilon}(t_k) \in N(0, \sigma) \quad \text{și} \quad E(\tilde{\epsilon}_{t_k} \cdot \tilde{\epsilon}_{t_{k-1}}) = 0 \quad \forall k = 1, 2, \dots, n$$

Prin urmare,

$$\left(\frac{\tilde{\epsilon}_1}{\sigma}\right)^2 + \left(\frac{\tilde{\epsilon}_2}{\sigma}\right)^2 + \dots + \left(\frac{\tilde{\epsilon}_n}{\sigma}\right)^2$$

constituie o variabilă χ^2 cu $\nu = n - 1$ grade de libertate, adică,

$$\chi^2 = \sum_{k=1}^n \chi_k^2 \quad (6)$$

unde :

$$\left(\frac{\tilde{\epsilon}(t_k)}{\sigma}\right)^2 = \left(\frac{\tilde{\epsilon}(k)}{\sigma}\right)^2 = \chi_k^2 \quad (\forall k = 1, 2, \dots, n)$$

Prin urmare, dacă $\bar{\Delta}_Y$ din (4) constituie o estimăție admisibilă a parametrului $\bar{\Delta}_Y$, atunci,

$$P(\chi^2 < \chi_{\alpha, \nu}^2) = \alpha \quad (7)$$

În concluzie, pentru estimarea diferenței medii absolute $\bar{\Delta}_Y$ prin $\bar{\Delta}_Y$ în condițiile în care se dă seria (1) și tendința $u(t)$ în intervalul $[t_0, t_n]$, din (4) se calculează $\bar{\Delta}_Y$ și se verifică apoi dacă (7) este adevărată. În caz afirmativ, rezultatul (4) constituie o estimăție admisibilă a parametrului $\bar{\Delta}_Y$ cu o probabilitate aleasă de cel puțin 0,95.

UN MODÈLE DE DÉFINITION ET D'ESTIMATION DE LA DIFFÉRENCE MOYENNE ABSOLUE

(Résumé)

L'expression actuelle utilisée pour le calcul de la différence moyenne absolue est valable seulement pour l'évolution linéaire d'un indicateur. On en généralise, dans cet article, le résultat pour n'importe quelle tendance.

economiei socialiste cărora li se acordă locul și rolul pe care-l au în teoria și practica economică contemporană.

Planul și piața impun cu necesitate folosirea pîrghiilor economico-financiare și manifestarea deplină a mecanismului economico-financiar, al căror conținut și rol sînt cercetate pornind de la concepția politicii economice, în special a partidului și statului nostru. Se relevă laturi și direcții ale perfecțiunii pîrghiilor și mecanismului economico-financiar care îmbogățesc teoria economică și perfecționează activitatea practică.

În mecanismul de ansamblu al economiei socialiste, mecanismul reproducerii socialiste devine determinant în dezvoltarea economico-socială. Autorul abordează, astfel, dezvoltarea economică și reproducția socială în conexiunea lor prin prisma laturilor, a stadiilor, a tipurilor și a caracterului lor. Modelarea reproducerii sociale prin elaborarea unui model economic-matematic de tip intrări-ieșiri, avînd drept cadru modelul reproducerii sociale elaborat de K. Marx, permite formularea unor direcții noi în redefinirea sistemului categorial al economiei politice a socialismului care creează posibilitatea definirii principalelor categorii ale macroeconomiei socialiste.

Deșigur unele concepte, idei formulate, unele probleme dezbătute privind structura și funcțiile sistemului economic socialist, îndeamnă la noi reflecții, cercetări și evaluări.

Autorul pune în dezbatere probleme noi ale teoriei economice, aducînd în același timp contribuții originale la definirea, precizarea și manifestarea lor, găsind astfel un larg ecou în rîndul specialiștilor cu astfel de preocupări. Lucrarea este o continuare a unei cercetări și activități publicistice prodigioase a prof. Ion Trăistaru, ce îmbogățește literatura și teoria economică contemporană.

IOAN L. NISTOR

Ioan Mihuț, **Bazele conducerii întreprinderii**, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1981.

Le livre *Les bases de la direction de l'entreprise* s'intègre pleinement dans le cadre créé par l'application du nouvel mécanisme économique et financier,

s'adressant en premier lieu aux cadres de direction et aux spécialistes des entreprises économiques, mais aussi à d'autres catégories de personnel travailleur, des institutions d'Etat et de l'enseignement supérieur qui manifestent un intérêt particulier pour ce domaine. C'est une tentative réussie qui nous offre une image globale et évolutive du processus de direction au niveau macro et surtout microéconomique mettant en évidence les mutations qualitatives produites de l'empirisme vers la science et les progrès réalisés dans le monde.

La réussite de l'ouvrage est favorisée aussi par la raison que son auteur, le dr. Ioan Mihuț a travaillé dix ans dans la direction d'entreprises et depuis 1975 il est enseignant à la Faculté de sciences économiques de Cluj-Napoca (titulaire de la discipline de direction des entreprises économiques), évolution qui lui a permis la réalisation d'une intégration organique de la théorie avec la pratique.

Dans le contenu du livre sont présentées les étapes de direction des entreprises, ainsi que les coordonnées majeures qui définissent le passé, le présent et l'avenir de la direction à ce niveau, détachées des desideratas des documents du Parti Communiste Roumain.

Dans une vision systémique sur les processus de direction, le livre reflète la conception roumaine originale sur la direction collective et les conseils ouvriers, conformément aux nécessités actuelles.

Par la démarche théorique, méthodologique, accompagnée par une série d'applications pratiques, les sept chapitres, logiquement enchaînés rendent une image nette tant de l'activité de direction des entreprises contemporaines que sur les normes de comportement et de conduite du personnel dirigeant à tous les niveaux des structures actuelles d'organisation.

Les deux premiers chapitres du livre sont consacrés aux concepts de base et à l'évolution de la science de la direction; les deuxième et troisième chapitres, aux attributs et à l'organisation de la structure fonctionnelle de la direction des entreprises.

Dans les cinquième et sixième chapitres on aborde dans une vision pratique l'information et l'acte de décision économique.

Dans le dernier chapitre l'auteur traite d'une manière unitaire les qualités et la

responsabilité du directeur de l'entreprise socialiste.

Par rapport aux autres ouvrages parus dans ce domaine, qui traitent en détail seulement une partie des problèmes de base de la direction de l'entreprise, ce livre en réalise une exposition synthétique, unitaire.

La contribution personnelle de l'auteur — retrouvée d'ailleurs aussi dans un grand nombre de titres bibliographiques — se manifeste d'une manière prégnante dans l'interprétation et le développement de concepts et de problèmes de base: les attributs de la direction collective, la délimitation de l'autorité collective et unipersonnelle, la direction collective en

vision systémique, l'analyse de la valeur, des études des cas dans la consolidation des décisions, l'efficacité de l'activité de direction, les entreprises de l'avenir et leur direction etc. — le tout attestant la continuité des préoccupations dans ce domaine.

Dans le cadre du vaste processus de modernisation de l'économie roumaine et du perfectionnement continu de la démocratie socialiste, la mise en valeur du contenu de ce livre peut devenir un instrument de stimulation des cadres de direction de nos entreprises vers la créativité et l'efficacité.

ROMAN CRIȘAN

În cel de al XXVII-lea an (1982) *Studia Universitatis Babeş-Bolyai* apare în speciali-
tățile:

matematică
fizică
chimie
geologie-geografie
biologie
filozofie
științe economice
științe juridice
istorie
filologie

На XXVII году издания (1982) *Studia Universitatis Babeş-Bolyai* выходит по следу-
ющим специальностям:

математика
физика
химия
геология-география
биология
философия
экономические науки
юридические науки
история
филология

Dans sa XXVII-e année (1982) *Studia Universitatis Babeş-Bolyai* paraît dans les spé-
cialités:

mathématiques
physique
chimie
géologie-géographie
biologie
philosophie
sciences économiques
sciences juridiques
histoire
philologie

43 895

Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și prin difuzorii de presă, iar pentru străinătate prin ILEXIM, Departamentul export-import presă, P. O. Box 136—137, telex 11226, București, str. 13 Decembrie nr. 3.

Lei 35